

UNIVERZA V LJUBLJANI
BIOTEHNIŠKA FAKULTETA
ODDELEK ZA AGRONOMIJO

Robert LEMUT

**KRAŠKI PAŠNIK KOT OSNOVA ZA RAZVOJ
EKO-TURIZMA**

DIPLOMSKO DELO

Univerzitetni študij

Ljubljana, 2009

UNIVERZA V LJUBLJANI
BIOTEHNIŠKA FAKULTETA
ODDELEK ZA AGRONOMIJO

Robert LEMUT

**KRAŠKI PAŠNIK KOT OSNOVA ZA RAZVOJ
EKO-TURIZMA**

DIPLOMSKO DELO
Univerzitetni študij

**KARST PASTURE AS BASIS FOR DEVELOPMENT OF
ECO-TOURISM**

GRADUATION THESIS
University studies

Ljubljana, 2009

Ideja za diplomsko nalogo je nastala v času mojega praktičnega usposabljanja na kmetiji med Prešnico in Črnotičami. V tem času sem imel možnost spremljati vodenje in upravljanje pašnega posestva. Kmalu se mi je porodila ideja o lastnem pašniku, ki naj bi se preskrboval s ponudbo ekološkega turizma. Za diplomsko nalogo sem izbral območje med vasema Sela na Krasu in Brestovico, ker sem ga ocenil kot primerne za tako dejavnost. Podatke sem zbral na Biotehniški fakulteti (knjižnici Oddelka za agronomijo), pri mentorju dr. Andreju Udovču, pri članu komisije dr. Antonu Vidrihu, pri upravljavcu kmetije, kjer sem se usposabljal in na spletu.

Študijska komisija senata Oddelka za agronomijo je za mentorja diplomske naloge imenovala prof. dr. Andreja UDOVČA.

Komisija za oceno in zagovor:

Predsednik: prof. dr. Franc BATIČ

Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za agronomijo

Član: prof. dr. Andrej UDOVČ

Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za agronomijo

Član: prof. dr. Anton VIDRIH

Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za agronomijo

Datum zagovora: 22.06.2009

Delo je rezultat lastnega raziskovalnega dela. Podpisani se strinjam z objavo svoje naloge v polnem tekstu na spletni strani Digitalne knjižnice Biotehniške fakultete. Izjavljam, da je naloga, ki sem jo oddal v elektronski obliki, identična tiskani verziji.

Robert LEMUT

KLJUČNA DOKUMENTACIJSKA INFORMACIJA

ŠD Dn

DK UDK 338.4.8-6:502/504:005.511(497.4)(043.2)

KG kmetijstvo/dopolnilne dejavnosti/ekološki turizem/ekološke kmetije/poslovni načrt/kraški pašniki/Slovenija

KK AGRIS E 80

AV LEMUT, Robert

SA UDOVČ, Andrej (mentor)

KZ SI-1000 Ljubljana, Jamnikarjeva 101

ZA Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za agronomijo

LI 2009

IN KRAŠKI PAŠNIK KOT OSNOVA ZA RAZVOJ EKO-TURIZMA

TD Diplomaska naloga (univerzitetni študij)

OP IX, 41, [6] str., 19 pregl., 6 sl., 3 pril., 23 vir.

IJ sl

JI sl/en

AV V nalogi smo proučili kakšne možnosti ponuja obstoj kraškega pašnika, za razvoj dopolnilne dejavnosti ekološkega turizma na kmetiji. Izdelali smo več možnih dejavnosti za obiskovalce ekološke kmetije in jih ekonomsko ovrednotili. Za vsako posamezno dejavnost, je izdelana ekonomska analiza na temelju ocenjenih prihodkov in stroškov, ter izdelan finančni in ekonomski tok z oceno neto sedanje vrednosti in interne stopnje donosnosti. Rezultati kažejo na smotrnost vlaganj tako z gospodarskega kot iz okoljevarstvenega vidika. Odpira se velika paleta dopolnilnih dejavnosti povezanih s turizmom, s katerimi bi povečali ponudbo storitev na tem področju. Bilanca uspeha je relativno ugodna, kljub izgubi v prvih treh letih. Izguba se ne kaže v taki meri, da bi ogrožala poslovanje kmetije. Finančni tok je negativen v prvih štirih letih od začetka investicijskih vlaganj, kasneje pa vsa leta pozitiven, kar pomeni, da poslujemo likvidno in smo sposobni poravnave vseh obveznosti.

KEY WORDS DOCUMENTATION

DN Dn

DC UDC 338.4.8-6:502/504:005.511(497.4)(043.2)

CX supplementary activities/ecological tourism/ecological farms/eco-tourism/karst pastures/Slovenia

CC AGRIS E 80

AU LEMUT, Robert

AA UDOVČ, Andrej (supervisor)

PP SI-1000 Ljubljana, Jamnikarjeva 101

PB University of Ljubljana, Biotechnical Faculty, Department of Agronomy

PY 2009

TI KARST PASTURE AS BASIS FOR DEVELOPMENT OF ECO-TOURISM

DT Graduation Thesis (University studies)

NO IX, 41, [6] p., 19 tab., 6 fig., 3 ann., 23 ref.

LA sl

AL sl/en

AB In this thesis we studied what chances offers an existing karst pasture, for the development of supplementary activity, eco-tourism. We made up many possible activities, for visitors of an ecological farm, and determined their economical valuation. For each activity, we made an economic analyze on base of estimated incomes and outcomes. We also worked out the financial and economic flux, with estimation of net current valuation and internal level of profit. Evaluations show that investments are suitable from economical and environmental point of view. It seems there are opportunities for a variety of tourist activities to be developed. The economical pointers are good enough, despite loss, produced in first three years. This loss can not threat our business. The financial flux is negative in first four years and always positive after that time. This means that we run our business liquid and we are capable to pay all our debts.

KAZALO VSEBINE

Ključna dokumentacijska informacija	III
Key words documentation	IV
Kazalo vsebine.....	V
Kazalo preglednic	VII
Kazalo slik	VIII
Kazalo prilog	IX
1 UVOD	1
1.1 OPREDELITEV PROBLEMA	1
1.2 POVOD ZA RAZISKAVO	1
1.3 NAMEN RAZISKAVE	2
2 PREGLED LITERATURE	3
2.1 NARAVNE VREDNOTE KRASA IN OBMOČJA MED SELAMI IN VOJŠČICO	3
2.2 PAŠNIŠTVO V SLOVENIJI	4
2.2.1 Kratka zgodovina	4
2.2.2 Realno stanje	5
2.2.3 Smernice za prihodnost	5
2.2.4 Raba tal	5
2.2.5 Naravne omejitve in nevarnost opuščanja in marginalizacije.....	6
2.2.6 Ekološko kmetovanje	7
2.2.7 Turizem	7
2.2.8 Razvoj podeželja 2007-2013	8
2.3 OSNOVNA NAČELA EKOLOŠKEGA KMETIJSTVA	9
2.3.1 Sodoben celostni koncept	9
2.3.2 Skrb za rodovitnost tal	9
2.3.3 Živalim ustrezna reja	9
2.4 EKO-TURIZEM	10
2.4.1 Ekološka zavednost	10
2.4.2 Kaj je ekoturizem?	10
2.5 EKOTURIZEM KOT DOPOLNILNA ALI GLAVNA DEJAVNOST ?	11
2.5.1 Dopolnilna dejavnost na kmetiji	12
2.5.2 Ekonomika turistične dejavnosti na kmetiji	14
2.5.3 Podatki potrebni za izdelavo poslovnega načrta	14
3 MATERIAL IN METODE	16
3.1 OPIS PAŠNIKA	16
3.2 POSLOVNI NAČRT	16
4 REZULTATI	19
4.1 OSNOVNI PODATKI O OBMOČJU	19
4.2 OSNOVNI PODATKI O VLAGATELJU	20
4.2.1 Kratek opis naložbe	20
4.3 OPIS INVESTICIJ	21
4.4 OPIS PROIZVODNIH VIROV	21
4.4.1 Kmetijska zemljišča	21
4.4.2 Zgradbe – gospodarska poslopja	21
4.4.3 Kmetijska mehanizacija in oprema	22

4.4.4 Stalež živine	22
4.5 ANALIZA PRODAJNEGA, NABAVNEGA TRGA TER KONKURENCE	23
4.5.1 Načrtovane storitve ekoturizma	23
4.5.2 Opis storitev	23
4.5.3 Konkurenčna primerjava	24
4.5.4 Kupci	25
4.5.5 Strategije nastopa na trgu	25
4.5.6 Analiza nabavnega trga	26
4.6 SWOT ANALIZA DODATNIH DEJAVNOSTI NA PAŠNIKU	27
4.7 NAČRTOVANA PROIZVODNJA	27
4.8 TEHNOLOGIJA	29
4.8.1 Pašna tehnologija	29
4.8.2 Izvajanje dopolnilnih dejavnosti	30
4.9 BILANCE	32
4.9.1 Bilanca organskih gnojil	32
4.9.2 Bilanca krme za živino	33
4.9.3 Delovne moči	33
4.10 FINANČNI NAČRT IZVEDBE INVESTICIJE	33
4.10.1 Viri financiranja	34
4.11 FINANČNA ANALIZA	35
4.11.1 Bilanca stanja po zaključeni investiciji	35
4.11.2 Bilanca uspeha	35
4.11.3 Dinamične ocene	36
5 SKLEPI	38
6 POVZETEK	39
7 VIRI	40
ZAHVALA	
PRILOGE	

KAZALO PREGLEDNIC

Preglednica 1: Spreminjanje obsega kmetijskih zemljišč in kategorij travinja v zadnjih sto letih v Sloveniji.....	5
Preglednica 2: Dejanska raba kmetijskih zemljišč v Sloveniji 2007.....	6
Preglednica 3: Število registriranih kmetij z dopolnilno dejavnostjo v Sloveniji.....	11
Preglednica 4: Trenutno stanje zemljišč v uporabi po kategorijah.....	21
Preglednica 5: Seznam postavitve objektov.....	22
Preglednica 6: Seznam kmetijske mehanizacije in opreme.....	22
Preglednica 7: Trenutno stanje živali na pašniku.....	22
Preglednica 8: Sprememba stanja živine z načrtovano investicijo.....	22
Preglednica 9: Načrtovana proizvodnja kozličkov.....	28
Preglednica 10: Načrtovani prihodek od dopolnilnih dejavnosti.....	28
Preglednica 11: Vrednost načrtovane tržne proizvodnje v letih od 2009 – 2013.....	28
Preglednica 12: Vrednost načrtovane tržne proizvodnje v letih od 2009 – 2013.....	29
Preglednica 13: Potrebna oprema in predvidena nabavna cena.....	32
Preglednica 14: Pregled razpoložljive delovne sile na kmetiji.....	33
Preglednica 15: Terminski plan investicijskih vlaganj 2009 – 2013.....	34
Preglednica 16: Finančna konstrukcija celotne investicije.....	34
Preglednica 17: Bilanca stanja po zaključeni investiciji.....	35
Preglednica 18: Bilanca uspeha.....	35
Preglednica 19: Finančni tok.....	36

KAZALO SLIK

Slika 1: OMD v Sloveniji za Program razvoja 2007-2013.....	7
Slika 2: Območje pašnika.....	19
Slika 3: Cisterna za razvoz vode	26
Slika 4: Elektrovrata	26
Slika 5: Poslovni proces za obiske iz šol.....	31
Slika 6: Poslovni proces izvajanja ostalih storitev na pašniku	31

KAZALO PRILOG

Priloga A: Kalkulacija za koze – prireja mesa

Priloga B: Primer najemne pogodbe

Priloga C: Vhodni podatki poslovnega načrta za izračun finančnega toka, bilance stanja in bilance uspeha.

1 UVOD

Z osveščanjem o podnebnih spremembah in globalnem segrevanju, smo se nekateri resno zavzeli za spremembe tudi na področju kmetijstva. Začela se je ekstenzifikacija pridelave kmetijskih dobrin, v določeni meri se je ustavil razvoj sodobnih tehnik kmetovanja, oživlja se stare načine kmetovanja, zaznati je obračanje v sonaravno, biodinamično, ekološko smer. Seveda pa to pomeni velik preobrat za kmeta. V iskanju rešitev med možnostmi, ki se ponujajo za obstoj ekološkega pašnega posestva, bomo v nadaljevanju predstavili našo idejo.

1.1 OPREDELITEV PROBLEMA

Z ekstenzifikacijo kmetijstva, se je povečal čas, ki ga pridelovalec porabi za pridelavo enake količine dobrin, oziroma se je zmanjšala količina dobrin pri enakem inputu dela, na račun same kakovosti pridelkov in ohranjanja naravi prijaznih načinov kmetovanja. Država skuša s subvencijami nadomestiti izgubo dohodka, ki pri tem nastane, vendar prihaja do zapletov na veliko področjih. Večina kmečkega prebivalstva je starejša in se ni pripravljena soočiti z birokratskimi postopki, nezadovoljstvo nastaja zaradi neplačevanja subvencij v določenem roku, po novem moramo odšteti tudi davek na subvencijo, vse strožja pa so tudi pravila za pridobitev subvencij. Skratka, ljudje so odvisni od državnega aparata, kar jim daje občutek nesigurnosti, ob spremljanju dogajanj v kmetijski politiki. Torej, kmet si mora pomagati sam.

Dopolnilne dejavnosti lahko pripomorejo k povečanju učinkovitosti kmetovanja. Dobro bi bilo to izkoristiti, kjer to okoliščine dopuščajo. Ob tem pa je vredno poudariti, da se pozitivni aspekti kažejo poleg finančnega, tudi na področju ohranjanja značilnih vrednot slovenskega podeželja, tradicionalnega kmetovanja, stare obrti, tipičnega izgleda kulturne krajine. V povezavi z ekološko usmerjenim kmetovanjem, ki zmanjšuje onesnaževanje in ohranja biotsko raznolikost rastlinskega in živalskega habitata, ter nudi podeželju trajnostni razvoj, pridobivamo na kvaliteti ponudbe, zlasti v prehrani.

V tej nalogi bomo skušali združiti osnovno kmetijsko dejavnost s turizmom in sicer na primeru ekološke reje živali v povezavi z ekološko usmerjenim turizmom. Tako naravnana turistična aktivnost, se nam zdi ne le ena najčistejših oblik promoviranja kulturne krajine, temveč tudi edina sprejemljiva oblika turizma na tem območju.

1.2 POVOD ZA RAZISKAVO

Za raziskavo smo se odločili, ker imamo tudi sami namen, ukvarjati se z ekološkim pašništvom. Zelo nam je všeč delo v naravi, uživamo ob pogledu na obdelano kmetijsko krajino, če so na njej živali, toliko bolje. Smo stališča, da je potrebno kmetijstvo spraviti na določeno raven, ki bo trajnostna, okolju prijazna, ter bo poudarjala značilnosti slovenskega podeželja, ob prijazni ponudbi najkakovostnejših jedi posameznega območja, ter drugih možnosti sproščanja in udejstvovanja. Zato smo si zamislili ekološki pašnik, ki bi se preskrboval predvsem s turistično ponudbo, v sklopu dopolnilne dejavnosti, z možnostjo obiska in sodelovanja pri različnih aktivnostih. S tem načinom uvajanja ekoturizma želimo

delovati vzgojno, saj je naš namen tudi ta, da se širši javnosti približa kmečko okolje, ki naj tako tudi ostane.

Velik problem predstavlja izbira terena in najem parcel, saj je velik del našega prelepega Krasa že v taki fazi zaraščenosti, da bi bila paša brez predhodne poseke nemogoča. Zaradi tega je bil tudi postopek iskanja potencialnih pašnih površin omejen le na nekaj posameznih območij, za katere je bilo potrebno poiskati vse informacije o lastnikih, podatke o uporabi, velikosti in številki posamezne parcele. Po skoraj dvoletnem poizvedovanju pri posameznikih, nam ni bil nihče pripravljen oddati terena v najem. Med tem smo poskušali tudi z vlogami za najem parcel, ki so v lasti države, vendar nismo zaradi dolgotrajnih postopkov in nezainteresiranosti lokalnih oblasti dosegli nič. Po naključju smo spoznali našega somišljenika in ugotovili, da je tudi lastnik parcel, katere je bil pripravljen oddati v najem.

1.3 NAMEN RAZISKAVE

Glede na to, da se pri nas v Sloveniji povečuje zanimanje, tako za prebivanje prostega časa v naravi, oziroma na podeželju, kot tudi povpraševanje po ekološko pridelani hrani, vidimo v našem projektu to, kar se od trga ponudbe pričakuje in hkrati rešitev, ki bo kmetu pomagala preživeti, kulturni krajini pa ohranila svoj pomen.

Namen raziskave je ugotoviti gospodarnost vlaganj v tak tip pašnega posestva, oziroma preoblikovanja pašnika v ekološko turistično zanimivost, ter oblikovanja poslovnega načrta, ki prikazuje realne možnosti pri izvedbi projekta.

2 PREGLED LITERATURE

2.1 NARAVNE VREDNOTE KRASA IN OBMOČJA MED SELAMI IN VOJŠČICO

Območje med Vojščico in Selami na Krasu je v primerjavi z večjim delom severozahodnega Krasa zelo malo zaraslo. Poleg težkih razmer (plitva tla, burja, nagnjenost zemljišča...), so tudi požari pristavili svoj delež k preprečevanju zaraščanja tega območja. Posledica tega je, da je to območje biodiverzitetno zelo bogato. Zaradi tega je to območje eno pomembnejših za Natura 2000 Kras. Nekdanja slika golega in kamnitega Krasa se je začela spreminjati v 19. stoletju s prvimi poskusi pogozdovanja s črnim borom (*Pinus nigra*). Sedaj je pokrovnost Krasa takšna: 55 odstotkov gozda, od tega velik del nasadov črnega bora, 5 odstotkov je ornih površin vključno z vinogradi, 5 odstotkov površin je pozidanih, na preostalih 35-ih so osredotočeni naravovarstveno najpomembnejši habitati. Povezani so v mozaik sukcesijskih stadijev, od golih kamnitih tal, prek vzdrževanih travnikov in pašnikov, opuščenih travniško pašnih površin, do z grmovjem porasle kraške gmajne, vključno z mladim, sekundarnim gozdom (Program pobude..., 2006).

Na območju med Vojščico in Selami na Krasu gnezdi ali se prehranjuje večina kvalifikacijskih vrst ptic. To je zelo pomembno prehranjevalno območje za orla kačarja, ki se prehranjuje skoraj izključno s kačami. Na tem območju lovita svoj plen 2 para orla kačarja, kar predstavlja zelo velik del slovenske populacije, ki je ocenjena na 10-15 gnezdečih parov. Tod gnezdi hribski škrlanec, veliki strnad, podhujka, smrdokavra, rjavi srakoper, v vaseh v okolici gnezdi čuk in veliki skovik. Konec devetdesetih let je gnezdil vrtni strnad, ki pa je zaradi zaraščanja izginil. Na preletu sta bili opaženi vrsti, ki v Sloveniji veljajo za izginula gnezdilca, rjavoglavi srakoper (*Lanius senator*) in balkanski endemit črnoglavi strnad (*Emberiza melanocephala*). Območje je tudi zelo bogato iz botaničnega vidika. Na opuščenih pašnikih raste peresasta bodalica (*Stipa pennata*), različne vrste iz rodu kukavic (*Orchis species*), kraškimi zidovom delajo senco rešeljike (*Prunus mahaleb*), črni gaber (*Ostrya carpinifolia*), mali jesen (*Fraxinus ornus*), puhasti hrast (*Quercus pubescens*). Vrste, ki prve preraščajo opuščene travnike in pašnike, kot sta ruj (*Cotinus coggygria*) in brin (*Juniperus communis*) dajejo neprecenljivo estetsko vrednost Krasu, ti dve vrsti tudi najpogosteje povezujemo s Krasom. Nekaj malega je tudi črnega bora (*Pinus nigra*). Črni bor ni edina tujerodna vrsta na tem območju. Poleg robinije (po domače akacija, gac, rakac, kacovlje), (*Robinia pseudoacacia*), si zelo agresivno prilašča prostor iz Italije podivjani veliki pajesen (*Ailanthus glandulosa*). To drevo ima zelo bujno rast, enoletni poganjek lahko doseže dolžino 4 metrov.

Podatke o popisu na tem območju smo pridobili od društva DOPPS, ki izvaja te popise za novi ornitološki atlas Slovenije (NOAGS). Osnovne ploskve so 10x10km UTM kvadrati, v katerih je 25 2x2km kvadratov – tetrad. Za NOAGS se uporabljata dve metodi:

-KVALITATIVNA

Kvalitativna metoda je namenjena predvsem ugotavljanju števila različnih vrst gnezdil v posameznem 10x10 km kvadratu in ugotavljanju prisotnosti redkih vrst.

-KVANTITATIVNA

Metoda je namenjena predvsem štetju pogostih vrst. Popisuje se med 1. Aprilom in 30. Junijem. Naredi se prvi popis in ponovitev. Popisuje se od svita do 12:00, ko ptice niso več aktivne. Poleg popisov za NOAGS, se na Krasu redno spremlja stanje kvalifikacijskih vrst ptic, zaradi katerih je Kras razglašen kot IBA, SPA in Natura2000 območje. Te vrste so – Hribski škrjanec (*Lullula arborea*), vrtni strnad (*Emberiza hortulana*), podhujka (*Caprimulgus europaeus*), velika uharica (*Bubo bubo*), veliki skovik (*Otus scops*) in še nekatere druge. V sklopu tega monitoringa se beležijo tudi vse druge opažene ptice.

Največjo grožnjo ohranjanju biodiverzitete na Krasu ne predstavlja samo človekova dejavnost ampak predvsem človekova nedejavnost. Z opuščanjem paše in rabe travnišč se območje pospešeno zarašča in tako se izgublja pomemben življenjski prostor za mnoge ogrožene živali in rastline. Če se to območje (Kras) ne obdeluje, kmalu postane neprimerno za razvoj turistične dejavnosti. Zato naravovarstvene smernice za Kras med drugim tudi spodbujajo ohranjanje obstoječe površine travnišč, ustavitev nadaljnega pogozdovanja in zaraščanja Krasa in vzpodbujanje košnje travnikov in ekstenzivnega pašništva (Metode..., 2008).

2.2 PAŠNIŠTVO V SLOVENIJI

2.2.1 Kratka zgodovina

V preteklosti se je paslo na veliko v teh od sonca obsijanih krajih, nagubanega površja, od krajev izpod Alp do morja. V drugi polovici 18. stoletja se je živali začelo zapirati v hleve. Ker je kup gnoja veljal kot pokazatelj dobrega načina kmetovanja, so ga vsi zbirali in s tem odnašali velike količine rudninskih snovi s pašnikov in travnikov, seveda na njive. S takim načinom so izčrpavali zemljo, da je postala ogolela, kamnita, kjer samo še grmovje uspeva. Taka zemljišča so opustili in čez čas požgali (Vidrih, 2005).

Po drugi svetovni vojni so začele k nam prihajati novosti kot so traktor, razne kosilnice in drugi traktorski priključki, prišli so novi sodobni načini vzgoje kmetijskih rastlin in reje živali. Z intenzifikacijo kmetijstva so travniki postali njive, kajti le na dobro pognojeni njivi so lahko pridelali dovolj krme za oskrbo živali, pašniki so postali travniki tam kjer se je dalo, ostale površine, ki so neprimerne za strojno obdelavo in zato nedobičkonosne so opustili. Nekateri so še vedno vztrajali pri paši na takih zemljiščih, toda ti so s svojim neznanjem naredili več škode, kot česar koli drugega. Opuščanje kmetijskih zemljišč v sedanjem času je lahko tudi posledica prekomerne izčrpanosti zemlje travnikov in pašnikov, saj je hlevska reja in zbiranje gnoja za potrebe boljše rodovitnosti njiv še vedno prevladujoč način kmetovanja. Zato so se najprej zarasli kraški pašniki, kot najbolj izčrpana zemljišča, sedaj pa tudi travniki (Vidrih, 2005).

Preglednica 1: Spreminjanje obsega kmetijskih zemljišč in kategorij travinja v zadnjih sto letih v Sloveniji (v 1000 ha) (Cunder, 1998)

Leto	1900	1950	1996	2000 (smo imeli)	2000 (v uporabi)
Kmetijska zemljišča	1102,9	1054,6	781,0	770,4	508,9
Travinje	674,4	650,0	495,6	495,6	308,2

2.2.2 Realno stanje

V Sloveniji imamo le slabih 20 odstotkov travinja v nižinskem svetu, ugodnem za kmetijsko pridelavo. Preostalih 80 odstotkov travinja se nahaja v območjih z omejenimi možnostmi za kmetijsko dejavnost, od tega jih je 25 v gorsko-višinskem območju, 29 v gričevnato-hribovitem območju, 15 v kraškem območju in 11 v drugih območjih z omejenimi možnostmi za razvoj (Program razvoja..., 2007).

2.2.3 Smernice za prihodnost

Preveč je bilo povedanega in premalo narejenega. Še veliko se bo paslo v prihodnje, kdaj pa, je odvisno od spoznanja, ki ga posamezni že poznajo, ostali pa ga še morajo. To je skoraj edini in najbolj poceni način da povrnemo rodovitnost zemlji, pravi izgled krajini, ohranimo biotsko raznovrstnost tudi za tiste, ki še prihajajo in najpomembnejše, da se z prehranskimi izdelki, ki jih dajejo take živali, rejene na pašniku, zdravo prehranjujemo (Vidrih, 2005).

V bodoče naj bi spodbujali pašni tip reje živine in sicer nadzorovano pašo, s pašniki razdeljenimi na večje število čredink. Tako bomo imeli nadzor nad popasenim in nepopasenim ozemljem, nad obtežitvijo na določenem delu, izpustov fekalij in višino popasene ruše (Vidrih, 2005).

2.2.4 Raba tal

V strukturi rabe kmetijskih zemljišč zavzemajo največji delež trajni travniki in pašniki (54,6 odstotkov), sledijo njive (30,3 odstotkov) ter trajni nasadi (8,4 odstotkov) (preglednica 2). Slabih 7 odstotkov kmetijskih zemljišč predstavljajo ostala kmetijska zemljišča. To so zemljišča, kjer je bilo gospodarjenje zaradi različnih naravnih, ekonomskih in socialnih vzrokov v preteklosti opuščeno (Program razvoja..., 2007).

Kmetijstvo, živilstvo in gozdarstvo v Sloveniji se soočajo s procesi prestrukturiranja. Majhna produktivnost ostaja problem zlasti v kmetijstvu, vzroke zanjo pa lahko iščemo predvsem v slabi zemljiški in posestni strukturi, majhni profesionalizaciji, ter razmeroma majhni delovni intenzivnosti. Po podatkih ekonomskih računov kmetijstva je bruto dodana vrednost kmetijstva v Sloveniji v povprečju 2004-2005 znašala 5.499 evrov na

polnovredno delovno moč (PDM), kar je le slaba tretjina te vrednosti v EU-25 (Program razvoja..., 2007).

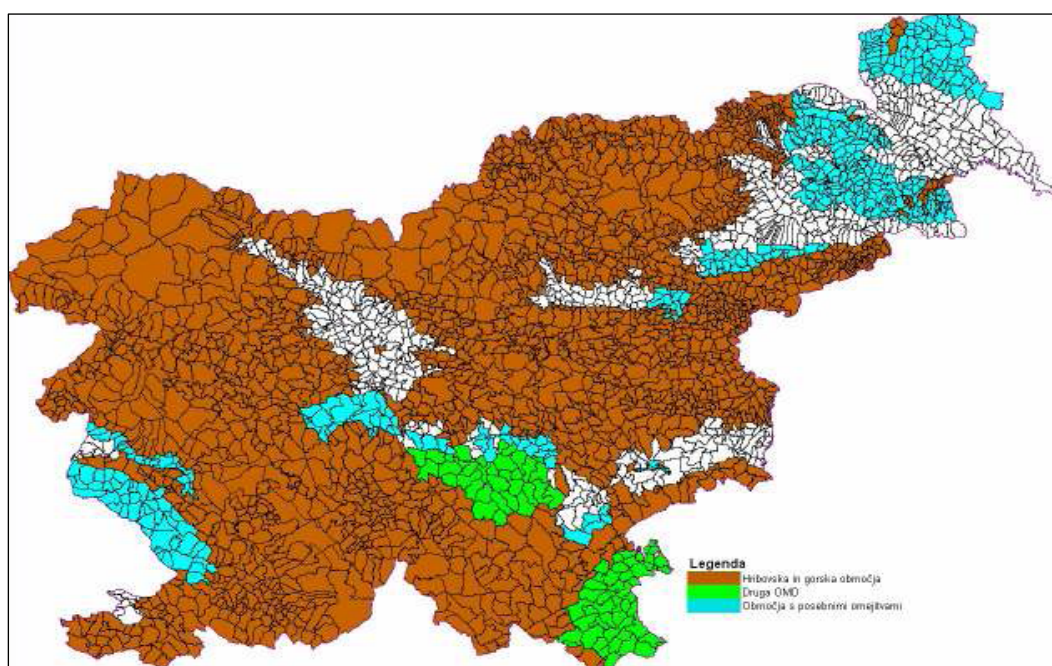
Preglednica 2 : Dejanska raba kmetijskih zemljišč v Sloveniji (Program razvoja..., 2007).

Raba zemljišč	Površina (ha)	Delež (%)
Njive in vrtovi	196.204	30,3
Travniki in pašniki	353.901	54,6
Trajni nasadi	54.649	8,4
Ostala kmet. zemljišča	43.360	6,7
Vsa kmetijska zemljišča	648.113	100

2.2.5 Naravne omejitve in nevarnost opuščanja in marginalizacije

Območja z omejenimi dejavniki za kmetijstvo pokrivajo kar 85 odstotkov celotnega ozemlja države, od tega je skoraj 72 odstotkov hribovsko gorskih območij (Slika 1). Znotraj območij z omejenimi dejavniki so hribovska območja, kjer so značilni strmi nagibi in velika nadmorska višina, ki otežujejo kmetijsko pridelavo, območja pogostih poplav, močnega vetra,

območje Ljubljanskega barja, in Krasa, ki s svojimi specifičnimi elementi, kot so apnenčasti teren, različna globina tal, razgiban mikro relief, vrtače, poplavna polja in drugi kraški pojavi, omejujejo rabo kmetijskih zemljišč ter območja erozijskega gričevja v osrednjem in vzhodnem delu Slovenije. Kmetijska gospodarstva v teh območjih so manj konkurenčna in zaradi odražanja specifičnih naravnih razmer v strukturi rabe kmetijskih površin tudi manj prilagodljiva. Kljub majhnim pridelovalnim potencialom za kmetijstvo pa ima kmetovanje na teh območjih zelo pomembno vlogo pri ohranjanju poseljenosti podeželskih območij ter vzdrževanju kulturne krajine in ekološkega ravnotežja (Program razvoja..., 2007).

Slika 1 : OMD v Sloveniji za Program razvoja 2007-2013 (Program razvoja..., 2007)

2.2.6 Ekološko kmetovanje

Slovenija ima, glede na naravne danosti, odlične možnosti za nadaljnji in pospešeni razvoj ekološkega kmetijstva. Zato je Slovenija na osnovi evropskega akcijskega načrta pripravila nacionalni akcijski načrt dolgoročnega razvoja ekološkega kmetijstva, ki vsebuje analize ter opredeljuje potrebe, cilje, predloge in ukrepe za vzpodbujanje dolgoročnega pospešenega razvoja ekološkega kmetijstva v Sloveniji do leta 2015.

Zaradi velike ohranjenosti biotske raznovrstnosti, pestrosti in obsega habitatov ter krajinskih posebnosti v Sloveniji prevladuje predvsem potreba po ohranjanju teh danosti tudi v bodoče. V največji meri je to mogoče doseči z uporabo okolju prijaznih kmetijskih tehnologij, z ohranjanjem kmetijske dejavnosti v območjih, kjer obstaja nevarnost opuščanja in zaraščanja ter preko trajnostne rabe gozdov. Obdelanost kmetijskih zemljišč je pomembna tudi z vidika ohranjanja oziroma zmanjšanja erozije. Ker imajo omenjene kmetijske prakse v Sloveniji pozitiven vpliv na ohranjanje narave in okolja ter varovanje voda, je nujno potrebno nadaljevanje podpor tem načinom kmetovanja tudi v prihodnjem programskem obdobju (Pravilnik o ekološki pridelavi..., 2001).

2.2.7 Turizem

Turizem je ena najpomembnejših gospodarskih panog v svetu. Pomen turizma z leti narašča in tako je tudi v Sloveniji. Strategija slovenskega turizma 2002-2006 ocenjuje, da prispeva turizem 9,1 odstotka k BDP, zaposluje 52.500 ljudi in s prilivom 1,2 milijarde evrov predstavlja okoli 1 odstotek slovenskega izvoza. V Sloveniji so določeni turistični centri (smučišča, zdravilišča, obala) dobro razviti in širijo ponudbo, medtem pa je na podeželju še vedno pomanjkanje turistične ponudbe. Podeželje ponuja veliko potenciala v obliki kulturne in naravne dediščine, kulinarike in vina, kot tudi preživljanja prostega časa, vendar ponudba ni dovolj razvita in prepoznavna (Program razvoja..., 2007).

2.2.8 Razvoj podeželja 2007-2013

Politika razvoja podeželja pomaga podeželskim območjem, da izpolnjujejo svoj potencial kot

privlačen kraj za naložbe, delo in življenje. S tem, ko so vse aktivnosti prilagojene stanju okolja in narave, neposredno podpira trajnostni razvoj. Razvoj podeželja prispeva k povečanju konkurenčnosti v kmetijskem in živilskem sektorju, pri čemer velja izpostaviti inovacije in informacijsko - komunikacijske tehnologije. Za spodbujanje inovacij in podjetništva so pomembne lokalne pobude (npr. LEADER), ki prispevajo k ustvarjanju novih delovnih mest, zvišanju dohodkov in promociji enakih možnosti na podeželju. Prav tako so pomembne podpore za razširitev dejavnosti. Precejšen vir dohodka in zaposlitvenih možnosti na podeželju predstavljajo tudi z okoljem povezane aktivnosti, kot je npr. turizem. Poleg politike razvoja podeželja, so za razvoj podeželskega območja pomembne tudi druge politike, predvsem ukrepi strukturnih skladov.

Strategija za soočanje s prednostmi in pomanjkljivostmi, ki izhaja iz analize stanja, potencialov in specifičnih potreb podeželskih območij Slovenije je opredeljena v Nacionalnem strateškem načrtu razvoja podeželja 2007 - 2013 (NSN). Izraža potrebe po izboljšanju konkurenčnosti vseh treh sektorjev primarne proizvodnje, to je kmetijstva, živilstva in gozdarstva. Poleg tega teži h krepitvi ekonomskega in socialnega stanja podeželja, ter uveljavitvi podjetniške miselnosti za povečanje zaposlenosti. Posebna pozornost je namenjena trajnostnemu gospodarjenju z naravnimi viri, vzdrževanju kulturne krajine, varovanju okolja, ohranjanju poseljenosti in identitete podeželja.

Nacionalne prednostne naloge PRP 2007 - 2013, opredeljene na podlagi NSN, zajemajo ukrepe na štirih oseh:

- **Os 1-** Izboljšanje konkurenčnosti kmetijskega in gozdarskega sektorja
- **Os 2-** Izboljšanje okolja in podeželja
- **Os 3-** Kakovost življenja na podeželju in diverzifikacija podeželskega gospodarstva
- **Os 4-** LEADER

Za pašništvo so pomembni predvsem ukrepi 2. osi, ki prispevajo k varovanju in izboljšanju stanja okolja (tal, vode in zraka), ohranjanju biotske raznovrstnosti in kulturne krajine ter s tem neposredno prispevajo tudi k doseganju ciljev na območjih Natura 2000 in območjih velike naravne vrednosti, ki so za ohranjanje biotske raznovrstnosti posebnega pomena.

⊖ Ohranjanje kmetijstva na območjih z omejenimi možnostmi za kmetijsko dejavnost

Za ohranitev in nadaljnjo obdelanost v OMD območjih je potrebno izravnalno plačilo zaradi

dodatnih stroškov pri kmetovanju. Izravnalna plačila bodo prispevala:

- k ohranjanju in spodbujanju sonaravnih sistemov kmetovanja,
- k ohranjanju kulturne krajine,
- k trajnostni rabi kmetijskih zemljišč,
- k ohranitvi delovnih mest na podeželju.

⊗ Spodbujanje okolju prijaznih kmetijskih praks

Kmetijsko okoljska plačila podpirajo kmetijstvo v njegovi okoljski funkciji in s sonaravnimi načini kmetovanja prispevajo k zmanjševanju onesnaževanja okolja, ohranjajo biotsko raznovrstnost in specifične vrednote slovenskega podeželja, kot so tradicionalno kmetovanje in s tem povezano ohranjanje kulturne dediščine in tipičnih slovenskih krajin. Plačila, ki prispevajo k trajnostnemu razvoju podeželskih območij in zagotavljanju javnih koristi, ki so tudi odraz zahtev družbe po okoljskih storitvah, se dodelijo kmetijskim gospodarstvom za izvajanje kmetovanja, ki omogoča varovanje in izboljšanje okolja, elementov krajine, naravnih virov in genetske raznovrstnosti, varuje pa tudi zdravje ljudi (Program razvoja..., 2007).

2.3 OSNOVNA NAČELA EKOLOŠKEGA KMETIJSTVA- po Inštitutu za trajnostni razvoj- ITR

2.3.1 Sodoben celostni koncept

Ekološko kmetijstvo se je na osnovi biološkega razumevanja medsebojnih povezav v kmetijstvu razvilo v celosten koncept kmetijskega gospodarjenja, ki si v sozvočju z naravo prizadeva za čim bolj sklenjen krogotok snovi in energije na kmetiji oziroma posestvu. Ekološki kmet zato prednostno izbira takšne ukrepe, s katerimi bo dosegel kar najboljšo pridelovalno zmogljivost kmetije kot celote.

2.3.2 Skrb za rodovitnost tal

Ekološki kmet ohranja in izboljšuje naravno zasnovano rodovitnost tal z uporabo gnojil s kmetije, pridelavo vmesnih posevkov, njivske krme in metuljnic ter s širokim kolobarjem. Poleg tega prispeva k ohranjanju biotske raznovrstnosti s tem, da ne uporablja kemično-sintetičnih sredstev za varstvo rastlin (pesticidov), da gnoji v skladu s potrebami rastlin in da prideluje krmne rastline v široko zastavljenem kolobarju. Tako krepi tudi procese samouravnavanja v ekosistemu. Ohranja oziroma varuje pa tudi omejene ali neobnovljive naravne vire, kot so voda, zrak, tla in energija.

2.3.3 Živalim ustrezna reja

Temelji ekološke reje živali so prežeti s pozornostjo in spoštovanjem do živih bitij. Ekološki kmet mora poznati značilne potrebe živalskih vrst in jih skuša upoštevati v kar največji možni meri. To na primer pomeni, da živali ne redi na v celoti rešetkasti podlagi brez nastila, da pujski ne bivajo v utesnjenih in pretemnih prostorih, da kokoši niso stisnjene v kletke, da imajo živali možnost rednega izhoda na prosto... Živali dobivajo le krmo, ki ustreza posamezni vrsti in ki je brez sintetičnih snovi za pospeševanje prireje ter brez antibiotikov. Prevoz živih živali je omejen le na nekaj ur. Da ekološka kmetija zagotovi lastno osnovo krme in da preprečimo pretirano gnojenje (pregnojevanje) kmetijskih površin, je reja živali povezana s kmetijskimi površinami na kmetiji: redimo lahko največ 1,7 glav velike živine – (GVŽ) na hektar kmetijske površine, krma za živali pa mora izvirati pretežno z lastne kmetije.

Uporabo gensko spremenjenih organizmov v ekološkem kmetijstvu prepovedujejo tako zakonodaja kot standardi združenj (Pravilnik o spremembah..., 2003).

Eden glavnih ciljev ekološkega kmetijstva je, da s pomočjo ekološke pridelave kot tudi s pazljivo predelavo živil, ki ohranja njihovo prehransko vrednost, proizvaja zdrava, visoko kakovostna živila za človeško prehrano.

2.4 EKO-TURIZEM

2.4.1 Ekološka zavednost

Ekologija je veda o odnosih med organizmi in okoljem. Ekološko kot oznaka torej pomeni okoljevarstveno, z ljubeznijo do narave, neoporečno, neškodljivo, trajnostno. V vsem tem vidim zavedanje nad posledicami, ki nas utegnejo doleteti, kot glavne krivce, pri ustvarjanju razmer za neravnovesja in spremembe v našem ekosistemu. Z izpusti toplogrednih plinov se naše okolje počasi segreva in temu primerno se bodo vrstile ostale spremembe, katerih razsežnosti nam še niso znane. Z ekološko usmerjenim kmetovanjem in drugimi oblikami ekološko usmerjenih dejavnosti lahko doprinesemo k boljšim razmeram in k večji uravnovešenosti našega sistema.

2.4.2 Kaj je ekoturizem?

Glede na dejstvo, da je o ekoturizmu mnogo napisanega, splošne definicije ekoturizma ni. Poglavitne značilnosti ekoturizma povzamemo v naslednjem:

- ❖ vse vrste turizma v naravi, kjer je glavna motivacija turistov opazovanje in uživanje narave in tudi tradicionalnih kultur, ki prevladujejo predvsem v naravnih okoljih;
- ❖ vključuje izobraževalne, predstavitvene in promocijske dejavnosti;
- ❖ v glavnem, ni pa to pravilo, gre za majhne skupine, ki organizirajo specializirane, manjše poslovne enote v lokalni lasti. Toda tudi tuji operatorji različnih velikosti prirejajo, vodijo in/ali tržijo predvsem za majhne skupine ekoturistične izlete;
- ❖ zmanjšuje negativne vplive na naravno in socio-kulturno okolje;
- ❖ podpira zaščito naravnih okolij z (Turistična zveza Slovenije, 2002):
 - ustvarjanjem gospodarskih koristi za lokalne skupnosti, organizacije in upravne organe, ki upravljajo naravna območja z namenom njihovega ohranjanja,
 - ustvarjanjem alternativnega zaposlovanja in možnostjo zaslužka za lokalne skupnosti,
 - dvigovanjem ozaveščenosti za ohranjanje naravnih in kulturnih dobrin, tako pri lokalnem prebivalstvu kot pri turistih.

Evropsko okoljsko informacijsko in opazovalno omrežje definira ekoturizem kot "izlete v relativno nedotaknjene kraje, kjer turistom obljublja možnost opazovanja nenavadnega prostoživečega živalstva in rastlinstva ter domačinov". Potovalna industrija poskuša oglaševati avanturo in pristnost popotnikom, naveličanim "civilizacije", reklamira potovanja v okolja, ki so brez moderne tehnologije. Ekoturistični paradoks je ponujanje nedotaknjenih krajev, ki pa prenehajo biti nedotaknjeni, ko pridejo turisti (Turistična zveza Slovenije, 2002).

V Sloveniji se z ekoturizmom ukvarjajo predvsem različne organizacije, zavodi in združenja. Eden pomembnejših je Inštitut za trajnostni razvoj, ki je zasebni neprofitni zavod, ustanovljen l. 1995. Njihovo širše poslanstvo je prizadevanje za integracijo načel trajnostnega razvoja v prakso in v strateške razvojne dokumente. Ožje poslanstvo predstavlja udejanjanje trajnostnega razvoja v kmetijstvu in na podeželju ter spodbujanje razvoja živih povezav med urbanim in podeželskim prostorom.

2.5 EKOTURIZEM KOT DOPOLNILNA ALI GLAVNA DEJAVNOST ?

Ker ni obetov, da bi se položaj v prihodnje bistveno izboljšal, morajo kmetje začeti iskati druge možnosti za povečanje dohodka. Kmetije, ki imajo možnost razvoja v trenutno obstoječi proizvodnji, si morajo prizadevati za zmanjšanje proizvodnih stroškov in vzporedno za povečanje obsega proizvodnje. Pri tem sta pomembni tudi optimalna velikost in organiziranost kmetije, ki naj bi ju kmetija dosegla. Ko primerjamo število kmetij v Sloveniji in obstoječo velikostno strukturo, ugotovimo, da ima le del teh kmetij možnost doseči optimalno velikost.

Tako bo preostali del kmetij, brez možnosti zadovoljive proizvodnje ostal brez dohodka ali pa le z majhnim dohodkom. Nekaj od teh kmetij bo opustilo pridelavo, nekaj pa se jih bo lotilo novih, alternativnejših dejavnosti. Poleg obstoječe proizvodnje bodo uvedle še dodatno dejavnost (Potočnik, 2002).

Preglednica 3: Število registriranih kmetij z dopolnilno dejavnostjo v Sloveniji (Program razvoja..., 2007)

Dopolnilne dejavnosti po dejavnostih	Število kmetij
Predelava mesa	12
Predelava mleka	22
Predelava sadja	40
Predelava vrtnin	34
Sadni sokovi	3
Predelava lesa	111
Poljščine	20
Turistične kmetije	391
Dejavnost povezana s tradicionalnimi znanji na kmetiji	102
Ostalo s seznama pod rubriko tradicionalna znanja	102
Pridobivanje in prodaja energije iz biomase	3
Pridobivanje in prodaja energije iz vodnih, vetrnih in drugih virov	26
Storitve s kmetijsko in gozdarsko mehanizacijo ter opremo	704
Storitve delovne sile iz kmetij, ki so povezane z znanji iz kmetijstva in gozdarstva	34
Drugo izobraževanje na kmetiji, povezano z dejavnostjo na kmetiji	22
Zbiranje in kompostiranje odpadnih organskih snovi	8
Druge dopolnilne dejavnosti	231
Skupaj	1865

2.5.1 Dopolnilna dejavnost na kmetiji

Po pravilniku o usposobljenosti za opravljanje dopolnilne dejavnosti na kmetiji (2004) je dopolnilna dejavnost s kmetijstvom oziroma gozdarstvom povezana dejavnost, ki se opravlja na kmetiji in omogoča kmetiji boljšo rabo njenih proizvodnih zmogljivosti ter delovne sile družinskih članov.

Pravilnik o vsebini vloge za izdajo dovoljenja za opravljanje dopolnilne dejavnosti (2001) določa, da se lahko na kmetiji opravljajo naslednje dopolnilne dejavnosti :

- o predelava, obdelava in dodelava kmetijskih pridelkov ter gozdnih sortimentov,
- o prodaja pridelkov in izdelkov okoliških kmetij na kmetiji,
- o nabiranje, predelava in prodaja gozdnih sadežev in zelišč,
- o turizem na kmetiji
- o dejavnost, povezana s tradicionalnimi znanji na kmetiji,
- o pridobivanje in prodaja energije iz biomase,
- o pridobivanje in prodaja energije iz vodnih, vetrnih in drugih virov,
- o storitve s kmetijsko in gozdarsko mehanizacijo ter opremo,
- o storitve delovnih moči, ki so povezane z znanji iz kmetijstva in gozdarstva,
- o drugo izobraževanje, povezano z dejavnostjo na kmetiji,
- o vrtnarstvo, čebelarstvo, perutninarstvo, ribogojstvo, gobarstvo, zeliščarstvo, semenarstvo, drevesničarstvo, reja divjadi,
- o zbiranje in kompostiranje odpadnih organskih snovi

Določeno je tudi, da je lahko dopolnilna dejavnost na kmetiji največ v takšnem obsegu, da nosilec dopolnilne dejavnosti ne presega dohodka v višini ene in pol (1,5) povprečne plače na zaposlenega v RS Sloveniji. Na polnoletnega družinskega člana kmetije, na območjih z omejenimi dejavniki za kmetijsko pridelavo pa treh (3) povprečnih plač na zaposlenega v Republiki Sloveniji. Kljub določilu lahko vlada za posamezne dejavnosti določi maksimalen fizični obseg dopolnilnih dejavnosti in posebne pogoje. V Pravilniku o vsebini vloge za izdajo dovoljenja za opravljanje dopolnilne dejavnosti (2001) je določeno:

- o Pri predelavi kmetijskih pridelkov in gozdnih sortimentov je pogoj najmanj petdeset odstotkov lastne surovine, v primeru večjega izpada letine pa najmanj dvajset odstotkov. Določba velja le za predelavo živil rastlinskega izvora in predelavo gozdnih sortimentov. Predelava živil živalskega izvora je omejena na lastno surovino.
- o Predelava mleka lahko obsega največ šeststo litrov (600 l) na dan oziroma največ količino, ki jo določa podzakonski predpis s področja veterinarsko-sanitarnih pogojev.
- o Predelava mesa lahko obsega največ petdeset (50) glav velike živine na leto oziroma največ količino, ki jo določa podzakonski predpis s področja veterinarstva.
- o Pri prodaji kmetijskih pridelkov in izdelkov s kmetij je lahko do petdeset odstotkov (50%) vrednosti lastnih izdelkov in pridelkov tudi z drugih kmetij.
- o Peka kruha na tradicionalen način v krušni peči lahko dosega največ dvesto petdeset kilogramov (250 kg) kruha na teden.
- o Pri peki potic in peciva ter izdelavi testenin na tradicionalen način je obseg omejen na štirideset kilogramov (40 kg) na teden.
- o Turistična dejavnost na kmetiji lahko obsega največ šestdeset (60) sedežev, deset (10) sob in dodatna skupna ležišča.

- o Ogrevanje z biomaso lahko obsega največ petsto kilovatov (500 kW) nazivne moči in najmanj dvajset odstotkov lastne surovine.
- o Izkoriščanje vodnih, vetrnih in drugih obnovljivih virov energije je dovoljeno do nazivne moči največ petsto kilovatov (500 kW).
- o Storitve s kmetijsko in gozdarsko mehanizacijo ne smejo presegati petsto (500) ur na leto.
- o Storitve z delovnimi močmi pa so omejene na šeststo (600) ur na leto.

Poleg navedenega je treba upoštevati tudi druge podzakonske predpise, ki so navedeni pri posameznih opisanih dejavnostih, ker so specifični za vsako posamezno dejavnost.

Nosilec dopolnilne dejavnosti na kmetiji je fizična oseba, ki je lastnik, zakupnik ali drugačen uporabnik kmetije in se za svoj račun ukvarja s kmetijsko dejavnostjo, ter je za to ustrezno usposobljen.

Vsakdo, ki živi in dela na kmetiji, lahko registrira dopolnilno dejavnost. Če ni lastnik, potrebuje soglasje lastnika oziroma zakupnika kmetije. Zaradi knjigovodskih evidenc (amortizacija objektov) pa je pred registracijo dobro urediti tudi lastništvo (Kulovec, 2002).

Za ustrezno usposobljenost šteje, da ima nosilec dejavnosti kmetijsko izobrazbo, najmanj srednjo poklicno izobrazbo ustrezne smeri ali potrdilo o usposobljenosti; ustrezen certifikat ali potrdilo o opravljenem usposabljanju ali preizkusu znanja za posamezno področje po programu, ki ga potrdi Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano in se izvaja v okviru

Kmetijsko gozdarske zbornice, Obrtne zbornice Republike Slovenije, šolskih ustanov ali stanovske zveze za posamezno dejavnost. Po pravilniku o ustrezni usposobljenosti za opravljanje dopolnilne dejavnosti na kmetiji je določeno, katere dejavnosti zahtevajo posebna znanja, potrebno izobrazbo ali certifikat. Nosilec dejavnosti mora za opravljanje dopolnilne dejavnosti na kmetiji pridobiti dovoljenje, ki ga na njegovo zahtevo izda pristojna upravna enota, če nosilec izpolnjuje predpisane pogoje. Upravne enote imajo posebne obrazce, ki jih morajo bodoči nosilci dopolnilne dejavnosti izpolniti (Pravilnik o vsebini vloge..., 2001). Če so za dejavnost potrebni prostori, morajo le ti ustrezati predpisanim pogojem, poleg pogojev za obratovanje je treba izpolnjevati tudi davčne obveznosti. Za dejavnosti, ki so posebej omenjene, to pa so turistična dejavnost na kmetiji, domača obrt, delo s kmetijsko in gozdarsko mehanizacijo, čebelarstvo, je obdavčitev lahko poenostavljena. Dejavnost je lahko obdavčena po normiranih stroških, v tem primeru se od vseh prihodkov odšteje 60 odstotkov za stroške, od 40 odstotkov pa plačuje davek. Nosilec dejavnosti pa se lahko odloči za obdavčitev po dejanskem dohodku, kot velja za vse ostale dejavnosti, v tem primeru vodi enostavno (lahko tudi dvostavno) knjigovodstvo. Svojo odločitev mora sporočiti pred začetkom novega koledarskega leta. Dopolnilna dejavnost lahko preraste v glavno dejavnost. V tem primeru mora nosilec dejavnosti izpolnjevati drugačne pogoje, tako glede izobrazbe, sanitarno-tehničnih zahtev, registracije kot tudi davčnih obveznosti (Kulovec, 2002).

Vzrokov za omejevanje največjega obsega dejavnosti je več. S tem naj bi se ohranila značilnost izdelkov in storitev, posebna kakovost, načini domače pridelave in predelave, v turizmu pa domačnost kmečke hiše in gostoljubnost, pristnost stikov, kar naj bi vse

pripomoglo k boljšemu izkoristku pri prodaji pridelkov, izdelkov in storitev. Seveda naj bi se omejila tudi nelojalna konkurenca drugače registriranim dejavnostim, npr. gostinstvu. Poleg tega pa so tudi pogoji glede minimalnih zahtev milejši od zahtev za obrtno dejavnost.

2.5.2 Ekonomika turistične dejavnosti na kmetiji

Zaradi zniževanja cen in povečevanja stroškov se dohodkovni status kmetij slabša, kar sili kmetije k uvajanju dopolnilnih dejavnosti. Ena od takih možnosti je tudi turistična ponudba na kmetiji. Preden se odločimo za tako možnost, je potrebno pregledati kakšen naj bi bil okvir prihodkov, predvsem pa stroškov, ki jih prinese s seboj taka odločitev. Prihodki so odvisni od nastavitve prodajne cene in seveda zasedenosti. Zapleteni del pa nastopi pri spremljanju stroškov. Za določitev dohodka moramo upoštevati še splošne stroške, prispevke, stroške amortizacije in delovne sile. Dobimo torej poslovni izid, ki nam pokaže ali poslujemo z izgubo ali dobičkom. Stroški amortizacije so ponavadi precej visoki zaradi investicijskih vrednosti zgradb in opreme. Letni prihodki morajo pokriti vse spremenljive stroške in stroške amortizacije, da ne ustvarjamo izgube. Kako uspešno je naše poslovanje je odvisno od cene in tudi zasedenosti in tudi od obsega ponudbe. Stroški na enoto se zmanjšujejo, če povečamo obseg dejavnosti. Poskušamo jih vedno zmanjševati, vendar to ne sme vplivati na kvaliteto ponudbe in kakovost storitev. Spremljanje stroškov je pomembno tudi pri odločitvi za način obdavčenja ali vključitev med zavezanca za DDV. Odločiti se je potrebno kaj je za kmetijo in njeno dejavnost najbolj primeren način obdavčitve – na podlagi normiranih odhodkov ali na podlagi dejanskih prihodkov in odhodkov (Gašpric, 2004).

Ko se opredelimo za določeno dejavnost, jo je treba načrtno preveriti ali je izvedljiva, kako jo bomo unovčili in ali bo prinašala dobiček. V njenem postopnem razvoju spremljamo dogajanje po korakih. Vsak korak poslovanja je potrebno skrbno načrtovati, k čemur veliko pripomore poslovni načrt. Ta nam pove kaj je predmet našega poslovanja, kako bomo stvar izvedli, kam, komu, kako, koliko in po kakšni ceni bomo prodajali in koliko bomo zaslužili.

Predvsem pomembna so tri področja:

- * način izdelave produkta (tehnologija, organizacija proizvodnje, zakonodaja, kontrola)
- * raziskava tržišča
- * kakšen bo dohodek (stroški, prihodki, dohodki)

S tem korakom se na kmetiji ne ukvarjamo več samo s proizvodnjo, proizvodnimi stroški in doseganjem primerne dohodka, ampak tudi s pravim tržnim pristopom. Dopolnilna dejavnost na kmetiji naj bi predstavljala dodaten vir dohodka in ne le dodatno delo (Kulovec, 2002).

2.5.3 Podatki potrebni za izdelavo poslovnega načrta

Poslovni načrt je pisni dokument, v katerem vlagatelj jasno opredeli cilje pri določenem poslu/investiciji ter usmeritve za doseg teh ciljev.

Za njegovo izdelavo potrebujemo (Glas, 1993):

- osnovne podatke o investitorju, ti zajemajo ime, naslov, opis družinskih razmer- ali gre za mlado, večgeneracijsko družino, opis socioekonomskega položaja – vrsta zaposlitve, opis dejavnosti, ki potekajo in bodočih načrtov
- osnovne podatke o načrtovani investiciji, ki je osnova poslovnega načrta
- podatke o kmetijskih zemljiščih po kategorijah, v lasti in v najemu
- podatke o površinah in pridelkih pridelane krme, če gre za živinorejsko kmetijo
- podatke o obstoječi kmetijski mehanizaciji ter opremi na kmetiji
- podatke o staležu živine
- podatke o stavbah in njihovih zmogljivostih

S pomočjo poslovnega načrta lahko primerjamo ekonomsko uspešnost različnosti rabe kmetijskih zemljišč in drugih zmogljivosti kmetije, v okviru obstoječih zmogljivosti kmetijskega gospodarstva. Za to zadostuje že primerjava prihodkov in spremenljivih stroškov. Omogoča tudi dolgoročno načrtovanje, ker nudi podatke in navodila za upoštevanje stalnih stroškov. Te potrebujemo za izračun dohodka ali ugotavljanje uspešnosti novih naložb. Poslovni načrt naj bi pripomogel k izboljšanju kakovosti dela na kmetijah in trženju kmetijskih proizvodov, pokazal upravičenost investicij in rezultate določenih odločitev. Njegova uporaba dobiva vse pomembnejše mesto v sodobnem načinu kmetovanja in ne predstavlja le »nepotrebnega« stroška ob kandidiranju za razpise nepovratnih sredstev, podpor, posojil ipd. (Kavčič in sod., 2004).

3 MATERIAL IN METODE DELA

3.1 OPIS PAŠNIKA

Pašnik se nahaja na območju vasi Sela na Krasu v občini Miren-Kostanjevica in v dolini Brestovice, ki spada v občino Sežana. Leži na nadmorski višini od 100 do 250 m in obsega območje velikosti skoraj stotih hektarjev, od tega 75 odstotkov pašnih površin ostalo gozdov in posameznih skupin dreves. Na pašniku imamo čredo petdesetih koz. Taka obtežba je sicer majhna, vendar je teren v pripravi za živali, ki pridejo naknadno na pašnik. Na pašniku ni nobenega objekta za dodatne dejavnosti, ki so predmet te naloge. Potrebna so vlaganja v postavitve takega poslopja, kateri bo s svojo funkcionalnostjo služil bivalnim potrebam za poletne kolonije in drugim dopolnilnim dejavnostim (delavnice, tečaji, ekskurzije,..) izven poletne sezone.

3.2 POSLOVNI NAČRT

Neto sedanja vrednost in notranja stopnja donosa projekta

Z metodo neto sedanje vrednosti ugotavljamo, če ima predvidena investicija glede na zahtevano stopnjo donosa, za investitorja pozitivno vrednost. Diskontiramo vse prihodnje ekonomske tokove (donose in stroške) na sedanjo vrednost, jih seštejemo in odštejemo investicijske vloške. Neto sedanja vrednost je razlika med sedanjo vrednostjo bodočih donosov in sedanjo vrednostjo investicijskih vložkov. Ta metoda nam s pomočjo razobrestovanja omogoči primerjavo pritokov in odtokov, četudi so ti različno časovno razporejeni. Če dobimo pozitivno vrednost, investicija povečuje vrednost lastniškega kapitala in podjetja. Če je negativna, investicija ni ekonomsko upravičena.

$$NPV = \sum [CF_t / (1+k)^t]$$

$$NPV = \sum [CF_t / (1+IRR)^t] = 0$$

NPV – neto sedanja vrednost

IRR – notranja stopnja donosa

CF – neto denarni tok v času t

NPV – neto sedanja vrednost

k – diskontna stopnja

CF – neto denarni tok v času t

t – obdobja, praviloma leta (0,1,2, ...)

t – obdobja, praviloma leta (0,1,2, ...)

...(1,2)

Notranja stopnja donosa je diskontna stopnja, kjer je neto sedanja vrednost investicije enaka nič. Se pravi, da je sedanja vrednost donosov enaka sedanji vrednosti vlaganj. To je najmanjša stopnja pri kateri se investicija povrne. Za ekonomsko upravičenost investicije, pa mora biti večja od zahtevane stopnje donosa. V predmetnem razpisu je ponavadi navedena spodnja sprejemljiva meja notranje stopnje donosnosti, da je projekt še upravičen do podpore. Pove kolikšno možno realno obrestno mero je naložba sposobna prenesti. Mora biti večja od obrestne mere najetih posojil in predpostavljene diskontne stopnje.

Postavke v ekonomskem toku so enake postavkam v bilanci uspeha, razen:

- viri financiranja

V našem primeru predstavljajo investicijske podpore subvencionirana sredstva, sredstva iz tekoče proizvodnje in lastni kapital, kot dva vložka po 20.000 €.

- ostanek vrednosti naložbe

Dobimo ga tako, da od celotne vrednosti investicije odštejemo vsoto letnih zneskov amortizacije.

- investicijska vlaganja

Zajemajo podatke iz opisa investicij.

- neto finančni tok

Prikaže razliko med pritoki in odtoki.

Negativen finančni tok v posameznih letih je dopusten le, če ga lahko pokrijemo iz akumuliranih tekočih finančnih sredstev iz preteklega obdobja. Nepretrgan pozitiven finančni tok v kumulativi zagotavlja likvidnost kmetijskega gospodarstva in je najpomembnejši kriterij izvedljivosti naložb.

Bilanca stanja

Zajema pregled nad stanjem sredstev, viri sredstev in kakšne so obveznosti teh sredstev (stalna in gibliva sredstva) – v bistvu prikaže premoženjsko stanje kmetije. Iz bilance stanja za več zaporednih let lahko sklepamo na njeno uspešnost delovanja. S primerjavo bilance stanja v različnih obdobjih lahko sklepamo ali kmetija povečuje svoj kapital in kako. Pri stalnih sredstvih ocenimo knjižno vrednost po investiciji s tem, da upoštevamo njihovo predvideno življenjsko vlogo na kmetiji. Bilanca stanja nam pokaže vrednost načrtovane investicije, na drugi strani pa znesek posojila. Med gibliva sredstva prištevamo nedokončano proizvodnjo živali (pitanci, živali za obnovo črede) in vsa vlaganja v še rastoče pridelke. Razmerje med lastnim kapitalom in posojili nam odraza zadolženost kmetije.

Dinamične ocene: Finančni in ekonomski tok

Prihodke in odhodke tudi tu prikazujemo na ravni celotne kmetije in ne le za predvideno investicijo. Za osnovo sta potrebna finančni in ekonomski tok skozi celotno dobo trajanja investicije. V analizi uporabljene cene so stalne, ne glede na inflacijo.

Finančni tok – pokaže za koliko se je povečalo ali zmanjšalo premoženje kmetije v določenem časovnem obdobju. Ocenjuje likvidnost kmetijskega gospodarstva v življenjski dobi investicije in je najpomembnejši kriterij za izvedljivost naložbe. Finančni in ekonomski tok se izračuna kot razliko med pritoki in odtoki – po posameznih letih in še kumulativno. Če je finančni tok pozitiven, to zagotavlja odplačilno sposobnost kmetije, drugače je potrebno najeti premostitvena posojila. Občasna nelikvidnost se lahko opraviči z nekmetijskimi viri dohodkov, ki se stekajo v kmetijsko dejavnost.

Ekonomski tok – izhaja iz finančnega toka, brez upoštevanja pritokov in odtokov virov financiranja naložbe. Iz ekonomskega toka izpeljemo dinamične ocene poslovnega načrta za kmetijstvo. In te so primerljive s tistimi za gospodarske družbe. Veljajo za celotno kmetijsko in dopolnilno dejavnost na kmetiji in ne le za novo investicijo.

Ugotovitve in zaključek

Izpostavimo pozitivne in negativne rezultate načrta ter razčlenimo upravičenost investicije. Poleg vseh ekonomskih kriterijev pa je potrebno v kmetijstvu upoštevati tudi ekosocialni vidik investicije (Jerič, 2001).

Namen in raba poslovnega načrta

Poslovni načrt je narejen za kmetijsko gospodarstvo. V njem so predstavljene možnosti za vključitev dopolnilne dejavnosti kot alternativnega vira dohodkov in izboljšanja rabe proizvodnih zmogljivosti ter delovne sile družinskih članov. S poslovnim načrtom imamo namen kandidirati na razpisih, za pridobitev nepovratnih sredstev, ki bodo služili za pokritje stroškov nastalih pri investicijah v to panogo.

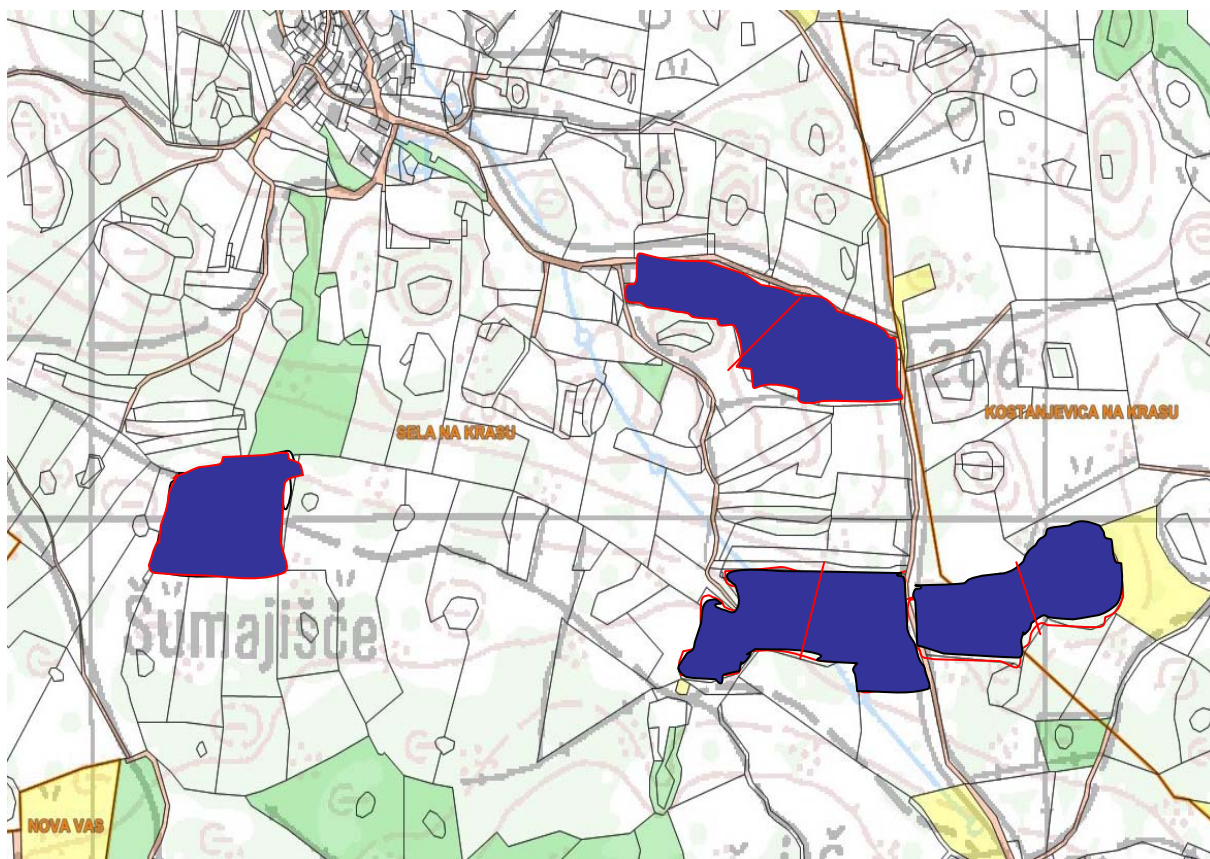
V nalogi bomo podali osnovne podatke o območju in vlagatelju, opisali investicije, ki so potrebne za zagon take dejavnosti, proizvodne vire, naredili bomo analizo trga, ter SWOT analizo, načrtovali proizvodnjo in tehnologijo. Izračuni bodo narejeni za bilance, finančni načrt izvedbe in finančno analizo, iz katere bomo dobili neto sedanjo vrednost in interno stopnjo donosnosti.

Podatke za izdelavo smo pridobili iz različnih virov. Od lastnika pašnega posestva pod vasjo Prešnica, smo uporabili podatke o sami strukturi, potrebni mehanizaciji, zgradbah in tehnologiji vodenja pašnega posestva. V katalogu kalkulacij smo dobili podatke o višini katastrskega dohodka in o kalkulacijah za koze za prirejo mesa. V Navodilih za izdelavo poslovnega načrta za ukrep 121, smo se poslužili podatkov o zahtevah in pogojih za pridobitev subvencij, ter višini okoljskih plačil. Ostale podatke, ki so potrebni za izdelavo smo dobili v Priročniku za pripravo poslovnega načrta (Vidic in sod., 2008), ter na spletu.

4 REZULTATI

4.1 OSNOVNI PODATKI O OBMOČJU

Pašna posest se nahaja v dolini Brestovice in okolici vasi Sela na Krasu. Zemljišča, (trenutne velikosti sto hektarjev) so v lasti kmetov in države, ter so v najemu za določen čas. Veliko je še parcel v okolici pašnika, primernih za pašno rabo, vendar se jih, zaradi še nedoločenega lastništva, ne da najeti. To območje je izrazito kraško, kjer je zemlja manj primerna za ostale panoge kmetijstva. S pašo se skuša ohraniti naravni izgled kraške krajine, vzpostaviti ravnovesje za tamkajšnji habitat in biodiverzitetno pestrost. To območje je v fazi intenzivnega zaraščanja, zato je paša drobnice najprimernejši način obdelave teh zemljišč.

Slika 2: Območje pašnika, (Program razvoja..., 2007)

Takih zapuščenih posesti je vedno več, razloge za opuščanje rabe pa lahko iščemo v razdrobljenosti in razpršenosti parcel, odseljevanju ljudi v mesta in v demografsko razvitejše kraje, kjer je tudi lažje najti zaposlitev. Naj poudarimo, da je tu ugodna klima za celoletno pašo, zemljišča so večinoma še neobdelana in neizkoriščena. Travnat svet, kar ga je, je kamnit, neprimeren za košnjo, veliko ga je v nagibu. Skratka, nadzorovana paša je enkratna priložnost, da na biološki in sonaraven način rekultiviramo in ohranimo kmetijske površine, ter prispevamo k obnavljanju rodovitnosti zemlje. Poleg tega je tak način reje manj zahteven, pridelkov je manj, so pa ti v primerjavi s hlevskim načinom reje kvalitetnejši. V evropski uniji se trend povpraševanja po takih izdelkih povečuje, ponudba pa zaenkrat ne zadostuje potrebam trga. Posebnost tega območja je tudi v tem, da meji na sosednjo državo Italijo, kar nam omogoča smotrno najem zemljišč onkraj meje in v prihodnosti morebitno čezmejno sodelovanje. Pretok ljudi v teh krajih je vedno večji, s padcem meja prihajajo tudi tuji turisti, v pričakovanju novih izkušenj in doživetij, kakovostne hrane in prijazne ponudbe v neokrnjeni naravi.

4.2 OSNOVNI PODATKI O VLAGATELJU

Vlagatelj in nosilec kmetijskega gospodarstva je avtor diplomskega dela. Končuje univerzitetni program študija agronomije, prakso pa je izvajal na pašnem posestvu pri vasi Prešnica v občini Hrpelje-Kozina. Tam si je tudi izoblikoval idejo o lastnem pašniku, ker mu je delo v naravi pisano na kožo, sploh pa na Krasu, ki ga od nekdaj navdušuje s svojo vegetacijo in značilno obliko. Pri projektu vzpostavitve ekološkega pašnika mu pomagata lastnika pašnika kjer je imel prakso, ter s svojimi izkušnjami in podporo pripomoreta k marsikateri ideji. Ker tudi sama menita, da v prihodnje ne bo moč računati na državno podporo, smo se odločili popestriti ponudbo in sicer z uvajanjem ekološkega turizma na pašniku.

4.2.1 Kratek opis naložbe

Postavitev pašnika je šele v zagonu. Trenutna velikost pašnih površin je glede na želeno majhna, zato načrtujemo širitev in najem dodatnih parcel v neposredni bližini. Vlagati načrtujemo v postavitev elektroograj, napajališč, prostorov za potrebe živali (jagnjitev, spravilo krme, zavetišče), ter v prostor kjer bodo potekale dopolnilne dejavnosti. Za te smo se odločili iz preprostega razloga, ker je sama ekološka reja vključno s prodajo viška živali premalo donosna.

Ekološki pašnik bo ponujal paleto dejavnosti za potencialne obiskovalce, ki iščejo sprostitev v naravi, ali so si le zaželeli obiska pašnika in pogleda na živali v njihovem naravnem okolju. Ponudba bo obsegala različne delavnice in tečaje stare obrti, zeliščarstva, zdravilnih rastlin, varovanja ptic in njihovega habitata, načinov revitalizacije kmetijskih površin. Poleg tega bomo na voljo tudi šolam in drugim institucijam za obiske v sklopu ekskurzij in izletov. Postavili bomo učno pot na temo spoznavanja avtohtonega rastlinstva in živalstva na tem delu

Krasa. V poletni sezoni bomo sprejemali otroke v kolonije, skozi vse leto pa bo možna ježa konjev. V prihodnosti načrtujemo tudi postavitev enostavnih pastirskih hišk za namene prenočevanj.

4.3 OPIS INVESTICIJ

Kratkoročne investicije:

- najem dodatnih kmetijskih zemljišč
- nakup dodatnih plemenskih živali za povečanje črede
- nakup potrebne kmetijske mehanizacije

Med dolgoročnimi investicijami načrtujemo:

- nakup žice in izolatorjev, ter ostalega materiala za postavitve elektroograde
- dokup opreme za pašo (cistern za razvoz vode, cevi za oskrbovanje z vodo, korit za napajanje in drugega drobnega inventarja)
- postavitve umetne kali
- nakup konjev in oslov za rejo in potrebe turizma
- postavitve objekta (koče) za potrebe turizma in pisarniških storitev
- nakup opreme za ureditev kuhinje, pisarne, delovnega prostora, sanitarij, shrambe ter prostora za skupna ležišča
- nakup električnega agregata
- ureditev infrastrukture
- postavitve pastirskih hišk
- nakup sončnih panojev za potrebe elektroograde in lastne preskrbe z obnovljivim virom energije

4.4 OPIS PROIZVODNIH VIROV

4.4.1 Kmetijska zemljišča

Kmetijska zemljišča so poraščena s tipično kraško vegetacijo terena v zaraščanju. Prevladujejo grmovnice od katerih najdemo največ ruja in robide. Od dreves, ki se pojavljajo predvsem v skupinah, sta v prvi vrsti puhasti hrast in črni bor. Trave in zeli so seveda najštevilčnejša vrsta in se pojavljajo pretežno v zaplatah.

Preglednica 4: Trenutno stanje zemljišč v uporabi po kategorijah

Vrsta zemljišča	v najemu	
	ha	a
Pašniki	75	20
Travniki	8	43
Gozd	15	7
SKUPAJ ZEMLJIŠČA	98	70

Pogodbe za ta zemljišča so sklenjene za nadaljnjih 10 let.

4.4.2 Zgradbe – gospodarska poslopja

V tem trenutku na pašniku ni nobenega objekta, ki bi služil namenu pašnika, niti prostora za opravljanje dopolnilnih dejavnosti, je pa v investicijskem planu postavitve prostorov za spravilo krme, pastirskih hišk, koče za obiskovalce delavnic in nastanitve v poletni sezoni, ki bo imela tudi prostor za pisarniške storitve.

Preglednica 5: Seznam postavitve objektov

Vrsta zgradbe	Zmogljivost (m ²)	Notranja oprema
Koča za turistične dejavnosti-dvoetažna	60	kuhinja, pisarna, delavnica, sanitarije, shramba, skupna ležišča
Prehodni tip zavetišča za živali	50	nastil za živali, prostor za spravilo krme
10 pastirskih hišk	10-15	ležišča, droben inventar

4.4.3 Kmetijska mehanizacija in oprema

Skladno z ekološko prakso kmetovanja se bomo kmetijske mehanizacije posluževali v čim manjši možni meri. Zaenkrat nam ta zadostuje. Po potrebi, ter s sredstvi, ki bodo na razpolago, bomo potrebno mehanizacijo dokupili.

Preglednica 6: Seznam kmetijske mehanizacije in opreme

Stroj, naprava ali naziv	Kom.	Starost	Zmogljivost	Trenutna ocenjena vrednost (€)
Električni pastir-akumulatorski	1	2008	7 J	525
Elektromreža visoka 106 cm	7	2008	50 m	673
Motorna žaga POULANER	1	1990	1.4 kW	150
SKUPAJ	9			1348

4.4.4 Stalež živine

Na pašniku pasemo čredo petdesetih koz, katere vrednost ocenjujemo na 6000 €. V prihodnje si želimo povečati čredo na 100 koz in dokupiti konje in osle. Tako konje kot osle, bomo uporabljali v turistične namene, za ježo in vodeno jahanje mlajših.

Preglednica 7: Trenutno stanje živali na pašniku

Vrsta živine	Število živali	Koeficient GVŽ	Število GVŽ
koze	50	0,15	7,5

Preglednica 8: Sprememba stanja živine z načrtovano investicijo

Vrsta živine	Število živali	Koeficient GVŽ	Število GVŽ
koze	100	0,15	15
konji	5	1,10	5,5
osli	40	0,30	12
SKUPAJ	145	0,22	32,5

4.5 ANALIZA PRODAJNEGA, NABAVNEGA TRGA TER KONKURENCE

Podatke o številu in vrsti ponudbe, potrebne za analizo, smo zbrali preko knjižice "Vodnik turistične ponudbe Krasa" (Godnič, 2007). Izdal jo je Mladinski hotel Pliskovica, kjer je tudi eden od centrov TIC-a (turistični informacijski center). Ta ponuja popoln vpogled v turistično ponudbo tamkajšnjega področja od vasi do vasi, predstavljeni so vsi obrtniki, kmetije s ponudbo, različni pridelovalci in gostišča.

4.5.1 Načrtovane storitve eko-turizma

Eko-turizem je sklop dejavnosti, katerim je skupna ena značilnost: ohranitev naravnih vrednot in ozaveščanje ljudi nad minljivostjo narave. Tak bi moral biti pridih turizma, ki se ga izvaja na podeželju. Kot možne oblike uvajanja eko-turizma se ponuja pohodništvo, kolesarjenje, postavljanje učnih poti, pašnik kot destinacija za ekskurzije in obisk mlajših iz vrtca, jahanje oslov in konjev, pomoč pri opravljanju določenih opravil na pašniku, raznovrstne delavnice, tečaji, poletne kolonije in kulinarična ponudba ekološko pridelane hrane.

4.5.2 Opis storitev

Delavnice in tečaji

Ponudba delavnic na pašniku bo obsegala oblikovanje primarnih surovin kot so les, glina, kamen. Sem spada ustvarjanje in peka glinenih izdelkov, rezljanje in umetniško oblikovanje lesa, kamnoseštvo, aranžiranje ikeban iz naravnih materialov, pa še kakšno delavnico stare obrti. Nadalje bomo izvajali tečaje zeliščarstva in uporabe zeliščnih in začimbnih rastlin, čebelarstva, prepoznavanja ptic in talne flore, ter vsekakor pašništva, kot najboljše za zemljo, ljudi in živali.

Učna pot

Postavljanje učnih poti je danes ena najučinkovitejših metod za podrobno predstavitev nekega ozemlja, katerega zanimivosti in pojavi so nam na prvi pogled skrite. Predvsem na Krasu, pokrajini, ki leži na vodotopnih oziroma vodoprepustnih kameninah, kjer so razvite posebne površinske in podzemeljske oblike (kraški pojavi) in kjer je podzemeljski vodni tok.

Postavitev učne poti bo namenjena predvsem šolarjem za namene ekskurzij ter za naključne obiskovalce, ki jih je pot zanesla v te kraje. Učna pot, dolga od 1,5 – 2 km, se bo dvigala iz doline Brestovice (70 m.n.v.), kjer bomo imeli razgled tudi nad pašo konj v ravninskem delu, po rebri, kjer bomo obnovili nasad oljk, po vrhnjem robu, kjer se bodo pasli osli, do vrha Kremenjaka (236 m.n.v.). Na poti bo imel obiskovalec priliko spoznati številne rastlinske vrste, ki so tipični predstavniki kraških tal, kraško vrtačo, pristen kraški travnik. Pri vodenih skupinah bo na voljo vodič, ki bo vse videno še podprl z znanjem o Krasu, njegovih značilnostih, tam živečih živalskih vrstah, talni flori in favni. Ogled bo vključeval prepoznavanje ptic, značilnih rožic in zelišč, predstavitev del na pašniku in napotkov k ohranitvi sedanje biodiverzitete. Sčasoma si bomo lahko vse ogledali z višine

konja, saj bomo ponujali tudi vodeno jahanje konjev, za najmlajše bo možen ogled učne poti z osla.

Pašnik kot destinacija za ekskurzije in poletne kolonije

Kam lepšega, kot obisk pašnika za ekskurzijo v osnovni šoli. Naj si ogledajo učenci tudi naravo in njene znamenitosti, za razliko od obiska raznih tovarn, muzejev,.. In v živo vidijo živali v njihovem naravnem okolju, kako opravljajo koristno delo s pašo, se morda poskusijo v jahanju oslov, se naučijo o elektroogradi, pokušajo kakšno doma pripravljeno jed, ter se prepustijo vragolijam na travniku in se nadihajo čistejšega zraka. V poletnem času bomo imeli ponudbo sprejema določenega števila otrok v kolonijo, kjer bodo imeli priliko doživeti življenje na pašniku. Pomagali bodo pri raznih opravilih na pašniku, se naučili o potrebah živali, ter o vesplošni koristi, ki jo ima pašništvo samo. Ker bo nastanitev v koloniji pomenila preživljanje večino časa na pašniku, bodo dobili boljšo sliko vodenja takega pašnega posestva, se dodobra spoznali, mogoče bo kdo celo spremenil mnenje o življenju na podeželju in sonaravnem prebivanju prostega časa.

Ježa na pašniku

Po določeni stopnji razvoja, bomo ponujali celoletno možnost jahanja konjev, tako vodeno, kot samostojno. Ureditve jahalne poti zaenkrat še ni v investicijskem planu, ker teren dopušča veliko možnosti za ježo povprek.

Prenočevanja

Prenočitvena dejavnost je mišljena v smislu izkušnje, kot so jo nekoč poznali pastirji v teh krajih. Postavljali so enostavne objekte, grajene na suho izključno iz kraškega kamna in zemlje, zato so tudi dobile naziv "zemljanke". Seveda si danes ne znamo predstavljati takega načina življenja, v skromno izdelanih bajticah, opremljenih zgolj z nujno potrebnim ležiščem in majhno shrambo za orodje in živila. Je pa izkušnja, ki bi po mojem mnenju vzbudila zanimanje pri ljudeh, ki živijo v skladu z naravo, in v iskanju novega, še nedeživetega.

Ponudba kmetije odprtih vrat

V določeni stopnji razvoja bomo pašnik preoblikovali v kmetijo odprtih vrat. Ponudba bo obsegala mlečne izdelke, suha zelišča in ekološko vzrejeno kozličevino, ki se šteje za bolj zdravo in je vedno bolj iskana. Ob upoštevanju kakovosti, kot enega izmed najpomembnejših faktorjev, velja taka hrana za kulinarično posebnost. Ob morebitnem presežku imamo možnost odprodaje živali mesnicam ali bližnjim gostinskim obratom, mlečni izdelki pa so iskani v sosednji Italiji, kjer se z lastniki osmic in lokalnimi gostilničarji dogovarjamo za možnost odprodaje viška.

4.5.3 Konkurenčna primerjava

Na območju spodnjega Krasa imamo pestro ponudbo turističnih storitev in drugih dejavnosti povezanih s turizmom. Kar 52 je vinarjev in kletarjev, ki nudijo pokušino in prodajo vin doma, 4 izletniške kmetije, 6 turističnih kmetij in 7 domačij. Od teh jih 10

ponuja tudi prenočevanja, vsi pa imajo ponudbo domače hrane. Nekateri imajo enkrat letno tudi osmico. V okolici imamo še 7 gostinskih obratov, 3 objekte za prenočišča, dve čebelarstvi, tri razstavljalce različnih predmetov, ki izvirajo iz zgodovine tukaj živečih ljudi. Domačini se radi vključujejo tudi v turistična in druga društva, tako da jih imamo na tem področju kar 15. 8 podjetnikov se ukvarja z domačo obrtjo, od tega kar 6 v kamnoseštvi. Tako imamo priliko videti kamnoseške delavnice, vsi tudi ponujajo te izdelke domače obrti. V okoliških vaseh je urejenih kar nekaj popotniških, kolesarskih in učnih poti. Nekatere so zgodovinskega pomena, saj so se tu odvijali najbolj krvavi boji v prvi svetovni vojni. Za turiste, ki bi si podrobneje ogledali te kraje, je na voljo ogled petih kraških jam, naravnih in umetnih kali, ki so jih v zadnjem času prenovili in popisali življenje v njih, spomenikov in stavbne dediščine, zgodovinskih ostankov in kraške pokrajine. Kdor bi hotel, ima možnost ogleda vsega tudi s konja, oziroma se lahko poda na brezpotja kar s konjem. Skratka, veliko je stvari, vrednih ogleda, ki pričajo o življenju in zgodovini tukaj živečih ljudi, posebnostih matičnega kraškega sveta in biodiverzitetni pestrosti živalskih in rastlinskih vrst.

Naša ponudba odlično zaokroži obstoječi itinerar, saj v okolici nimamo kmetije, ki se ukvarja s turizmom na tak način, da ponuja vpogled v način dela z živalmi, ter z dejavnostmi za obiskovalce vseh starosti, kar bo tudi naša posebnost.

4.5.4 Kupci

Največji sklop potencialnih kupcev oziroma uporabnikov naših storitev predstavljajo šoloobvezni otroci. Ti prihajajo iz primorskih šol, katere imajo v programu tudi obisk in spoznavanje Krasa. Po predhodni najavi se bomo dogovorili za termine obiskov, ter se po zaključku pomenili o možnih spremembah programa vodenih ekskurzij. Prav tako bomo uporabnike storitev kolonij iskali preko šol in se z njimi dogovarjali o samem poteku in terminih izvajanja.

Ostale uporabnike naših storitev bomo iskali med posamezniki in družinami, ki jim prebivanje prostega časa v naravi pomeni več. Sem prištevam tudi razne gospodinje in ljudi iz podeželskega okolja, ki bodo svoj prosti čas uporabili v namen obiska delavnic, ter se tako priučili kakšni dejavnosti in jo s pridom uporabili v vsakdanjem življenju, morda za odprtje dopolnilne dejavnosti.

Gostje, ki imajo željo po nenavadni prenočitvi v pastirskih hišicah bodo pretežno tujci iz višjega standardnega razreda in avanturisti, ki jim še nedoživeto in nenavadno leži v dnu duše. Z naraščanjem trenda po sonaravnem življenju, se bo povečevalo tudi povpraševanje po takih storitvah. Take ponudbe zaenkrat še ni, zato upam da bo ta ekskluzivnost dobro sprejeta.

4.5.5 Strategije nastopa na trgu

Glede na to, da bo naša ponudba zaobsegala storitve, ki se bodo izvajale na pašnem posestvu, oziroma kmetiji odprtih vrat, bo tudi sama prodaja teh storitev potekala tam. Za oglaševanje imamo na voljo turistično informacijske centre (TIC), od katerih je eden v bližnji vasi Temnica, drugi v Pliskovici. Oba oglašujeta ponudbe, ki jih je moč zaslediti na Krasu. Ena od možnosti so tudi turistična društva, ki združujejo ponudbe lokalnih kmetov, vinarjev, turističnih kmetij in ostalih obrtnikov. Prav tako se ponuja možnost oglaševanja v

tiskanih medijih, kot recimo brezplačni lokalni časopis Goriška, pa še na spletu, lokalnih radijih in televiziji.

4.5.6 Analiza nabavnega trga

Osnovna čreda koz je bila nabavljena pri rejcu drobnice v Dolenji Trebuši. Tam bosta kupljena tudi dva kozla, ki bosta skrbela za razplod. Po nekaj letih ju bomo zamenjali zaradi ohranjanja kakovosti genetskega materiala. Konje in osle, bomo kupili na ekološkem pašniku O.F., ki se nahaja pod vasjo Prešnica na območju visokega Krasa. Tam živeče živali so že privajene na celoletno pašo in seznanjene z elektroograjjo. Krmo za dokladanje v zimskem času bomo skušali pridobiti od lastnikov nekošenih travnikov s tem, da ponudimo brezplačen odkos, ostalo bomo nabavili pri okoliških kmetih in znancih. S soljo in vitaminskimi dodatki se bomo zalagali v trgovinah Kmečke zadruga. Hrano za potrebe kolonij bom kupil izključno od ekoloških pridelovalcev, sam pa bom pripravljaj domače sirupe iz različnih vrst rastlin (bezeg, maline, robidnice, ..).

Slika 3: Cisterna za razvoz vode

Slika 4: Elektrovrata

4.6 SWOT ANALIZA DODATNIH DEJAVNOSTI NA PAŠNIKU

PREDNOSTI	PRILOŽNOSTI
- dejavnosti namenjene obiskovalcem vseh starosti - ekskluzivna ponudba prenočitve na pašniku - bližina že uveljavljenega trga, ki se dopolnjuje z našo ponudbo - možnost preoblikovanja pašnika v kmetijo odprtih vrat - bližina Italije, nov, velik trg	- povečevanje ozaveščenja ljudi o zdravi, ekološko pridelani hrani in s tem povezanim sonaravnim načinom kmetovanja, tradiciji, stari obrti, podeželskem načinu življenja in nasploh preživljanju prostega časa v naravi - finančne pomoči v obliki razpisov za pridobivanje nepovratnih sredstev in subvencij
SLABOSTI	NEVARNOSTI
- razpršene in majhne parcele - neurejena lastništva - lastniki niso pripravljeni oddati zemljišča v najem - sezonskost ponudbe - potreba po promociji	- bolezni in napadi na živali - možnosti nestrinjanja lokalnih oblasti pri postavitvi koče in drugih posegih v okolje - neugodne vremenske razmere

Projekt je zelo zanimiv in navdušujoč, v veliko pogledih. Sklepajoč po prednostih imamo dopolnjeno ponudbo za vse generacije, v okolici pa se že ukvarjajo s podobnim turizmom. Nahajamo se v neposredni bližini Italije, kjer se odpira velik trg potencialnih obiskovalcev. Iz razpredelnice slabosti je razvidno, da bo prihajalo do težav predvsem v začetku pri najemanju parcel. Eno večjih slabosti vidimo v nepripravljenosti oddajanja potencialno pašnih površin s strani lastnikov, vendar ima zadeva pozitiven predznak, saj lahko po določenem času spremenijo mnenje, če bodo v našem načinu kmetovanja uvideli zaščitnike te prelepe kraške pokrajine. Paziti moramo še na oglaševanje in na to, da bomo konkurenčni celo leto. Priložnosti vidimo predvsem v kandidiranju za nepovratna sredstva, moralna plat pa govori o povečevanju ozaveščenja ljudi v sklopu sonaravnega bivanja. Na nevarnosti nimamo veliko vpliva, živali moramo dobro zaščititi pred vdorom divjih živali, lokalnim oblastem pa dokazati smiselnost razvoja take dejavnosti. Glede na to, da tako izpopolnjene ponudbe na enem mestu zaenkrat še ni, je priložnost interesantna tudi iz poslovnega vidika. Tak način izrabe kmetijskih zemljišč, kot ozaveščenje ljudi o trajnostnih načinih kmetovanja je neprecenljivega pomena s stališča ohranjanja Krasa v vsej svoji biodiverzitetni bogatosti.

4.7 NAČRTOVANA PROIZVODNJA

Iz obstoječe črede 50-ih koz nameravamo skrbeti za razplod in povečanje črede na 100 koz. Kozličke in kasneje višek živali bomo prodajali. Za obnovo črede bomo vsako leto namenili 20 odstotkov staleža.

Preglednica 9: Načrtovana proizvodnja kozličkov

Leto	2008	2009	2010	2011
Načrtovano stanje živali	50 koz	50 x 1.5 = 75 kozličkov	75 x 1.5 = 112 kozličkov	100 x 1.5 = 150 kozličkov
Investicija	2 kozla	/	2 kozla	/
Za prodajo	0	40	70 + 2 kozla	120
Za obnovo črede	0	10	17	30
SKUPAJ	50 + 2	75 + 2	100 + 2	100 + 2
Leto	2012	2013		
Načrtovano stanje živali	100 x 1.5 = 150 kozličkov	100 x 1.5 = 150 kozličkov		
Investicija	2 kozla	/		
Za prodajo	120 + 2 kozla	120		
Za obnovo črede	30	30		
SKUPAJ	100 + 2	100 + 2		

Dopolnilne dejavnosti bodo v začetku predstavljali obiski šoloobveznih otrok v sklopu ekskurzij, ker je ureditev učne poti načrtovana že v letu 2009. Kasneje, leta 2011, ko bomo zaključili z gradnjo objekta za turistične namene, pridejo v poštev delavnice, tečaji in naknadno kolonije. Po nakupu konjev in oslov bomo ponujali ježo živali, kot zadnja pa pride ponudba prenočitev na pašniku, šele leta 2013.

Preglednica 10: Načrtovani prihodek od dopolnilnih dejavnosti

Dopolnilna dejavnost	2009	2010	2011	2012	2013
	Načrtovani prihodki od dejavnosti (€)				
Obiski pašnika v sklopu ekskurzij (št. učencev x 7 €)	150 uč. x 7€= 1050	300 uč. x 7€=2.100	300 uč. x 7€=2.100	300 uč. x 7€=2.100	300 uč. x 7€=2.100
Delavnice, tečaji 10 € po os.	/	/	500	500	500
Kolonije (30 € na dan, 7 dni, kapaciteta 15 otrok)= 3150€	/	/	/	3150€ x 2 6300	3150€ x 2 6300
Prenočitve (20 € na osebo)	/	/	/	/	2000
Ježa konjev	/	/	/	550	750
SKUPAJ	1.050	2.100	2.600	9.450	11.650

Preglednica 11: Vrednost načrtovane tržne proizvodnje v letih od 2009 - 2013

Vrsta proizvodnje	tržne	Brez investicije – 2009		Z investicijo – 2009 (nakup 2. kozlov)	
		pridelek/storitev	vrednost (€)	pridelek/storitev	vrednost (€)
Kozlički		0	0	40 kozličkov x 13 kg x 5 €	3.250
Dopolnilne dejavnosti - skupaj		obiski v sklopu ekskurzij	1.050	obiski v sklopu ekskurzij	1.050
Ukrepi kmetijske politike		premije za 30 ha in za 50 koz	15.960	premije za 30 ha in 75 koz	16.170
SKUPAJ			17.010		20.470

Preglednica 12: Vrednost načrtovane tržne proizvodnje v letih od 2009 - 2013

Vrsta tržne proizvodnje	Z investicijo-2010		Z investicijo-2011	
	pridelek/storitev	vrednost (€)	pridelek/storitev	vrednost (€)
Kozlički	70 kozličkov x 13 kg	5.655	120 kozličkov x 13 kg	6.500
Dopolnilne dejavnosti-skupaj	obiski v sklopu ekskurzij	2.100	obiski v sklopu ekskur. delavnice in tečaji	2.600
Ukrepi kmetijske politike	premije za 50 ha in 100 koz	26.740	premije za 75 ha in 100 koz	39.690
SKUPAJ		34.495		48.790

Vrsta tržne proizvodnje	Z investicijo-2012		Z investicijo – 2013	
	pridelek/storitev	vrednost (€)	pridelek/storitev	vrednost (€)
Kozlički	120 kozličkov x 13 kg	6.500	120 kozličkov x 13 kg	9.750
Dopolnilne dejavnosti-skupaj	obiski, delavnice, ježa, prenočitve, kolonije	9.450	obiski, delavnice, ježa, prenočitve, kolonije	11.650
Ukrepi kmetijske politike	premije za 100 ha in 100 koz	52.640	premije za 100 ha in 100 koz	52.640
SKUPAJ		68.590		74.040

Kot je iz razpredelnic razvidno, nam po petih letih večino prihodkov še vedno predstavljajo plačila od ukrepov kmetijske politike. Dopolnilne dejavnosti pa vsakoletno rastejo in celo presežejo osnovno dejavnost vzreje kozličkov.

4.8 TEHNOLOGIJA

Tehnologijo smo razdelili na dva sklopa. Prvi se nanaša na pašnik, drugi pa na dopolnilne dejavnosti.

4.8.1 Pašna tehnologija

Trenutna paša

Pri nadzorovani paši koz uporabljamo elektromrežo višine 106 cm in pašni aparat nazivne moči 7 Joulov. Koze imajo trenutno na pašniku funkcijo čistilk grmovne zarasti, zato izvajamo pašo pri velikem številu živali in samo pet-dnevni zasedbi v posamezni ogradi velikosti 2500 m².

Vzroki za odločitev za celoletno pašo in prezimovanje živali na prostem (Vidrih, 2005):

- zmanjšajo se stroški za nove objekte (ne potrebujemo raznih dovoljenj – administracija, nismo v nasprotju z okoljevarstveno usmeritvijo, ni stroškov za načrtovanje, material in izvedbo)
- manj je fizičnega dela, predvsem s čiščenjem hleva, ostane več časa za druge dejavnosti
- pri prosti reji so živali odpornejše na bolezni in zajedavce
- gnojenje je celoletno in enakomerno, živali pusti iztrebke tam, kjer je odvzela krmo, kar zelo ugodno vpliva na rodovitnost zemljišča.

Problemi se pojavljajo pozimi, ko voda zmrzne, elektroograja pa zaradi zmrznjene zemlje slabše prevaja električni tok.

Bodoča paša

Za pašo ostalih vrst živali bomo uporabljali trižično elektroograjo, za konje pa še dodatni elektrotrak za boljšo vidljivost meja pašnih površin. Za nemoteno pašo potrebujemo še prostor za zadrževanje živali v neugodnih vremenskih razmerah, ki služijo tudi spravilu krme, napajalnike in cisterne za razvoz vode. Predvidena je tudi postavitve napajalnega sistema in umetne kali.

Ureditev ograj

Namen ograjevanja pašnikov je obdržati čredo na določenem zemljišču in jo obvarovati pred zvermi. Učinkovita ograja pripomore k najcenejšemu nadzorovanemu izkoriščanju travnatega sveta s pašo. Masivne ograje ponavadi zadržujejo prehode živali zaradi moči. Bodeča žica nikakor ni primerna, ker povzroča nepopravljivo škodo živalim. Najcenejša in najučinkovitejša ograja je elektroograja. Električni impulzi sicer povzročajo bolečino ob dotiku, ne pustijo pa poškodb. Ko se žival dotakne električnega prevodnika, se sklene električni krog in žival strese. Električni šok ni nevaren, kljub temu pa postanejo živali previdne. Strah jim preprečuje prehod čez tako ograjo učinkoviteje kot še tako močna masivna ograja. Poleg tega so lažje kot masivne konstrukcije, enostavnejše za vzdrževanje in cenejše (Vidrih, 2005).

Razlogi za ograjevanje pašnikov (Vidrih, 2005)

- ves pašnik je pognojen enakomerno, ne le na mestu prenočevanja
- pohodniki in turisti ne motijo živali, ki se v ogradi počutijo varno hkrati pa živali obdržimo na določenem teritoriju
- z veliko obtežbo v kratkem času izboljšamo kvaliteto slabših delov pašnika
- dobra ruša je zaščiten pred pretiranim izkoriščanjem in jo prihranimo za čas pomanjkanja.

Material za postavitve elektroograje predstavljajo koli (napenjalni, podporni, nosilni in distančniki), izolatorji, dobro pocinkana žica, pašni aparat in vir energije (omrežna napetost ali avtomobilska baterija) (Prodajni katalog Gallagher, 2008).

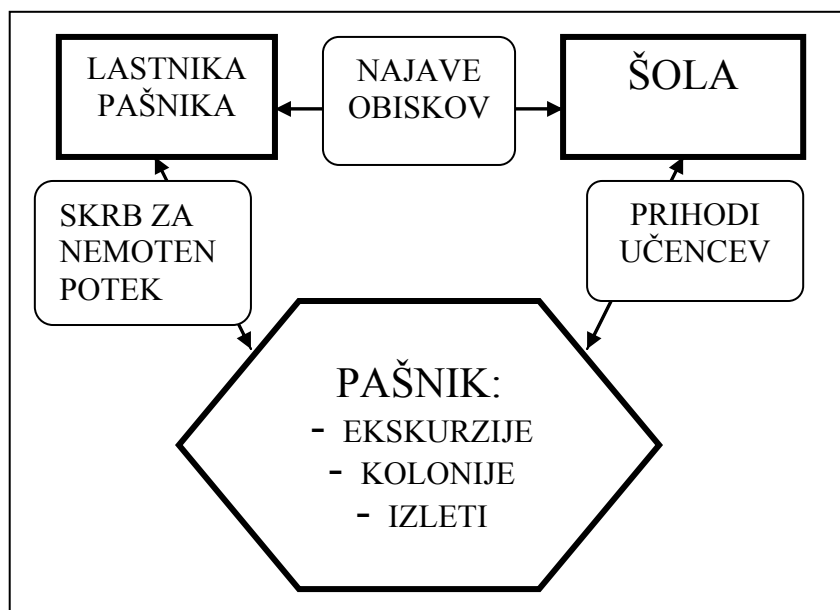
V prihodnosti imamo namen postaviti solarni sistem za napajanje elektroograj, ker je kot tak najčistejši vir obnovljive energije (Katalog..., 2002).

4.8.2 Izvajanje dopolnilnih dejavnosti

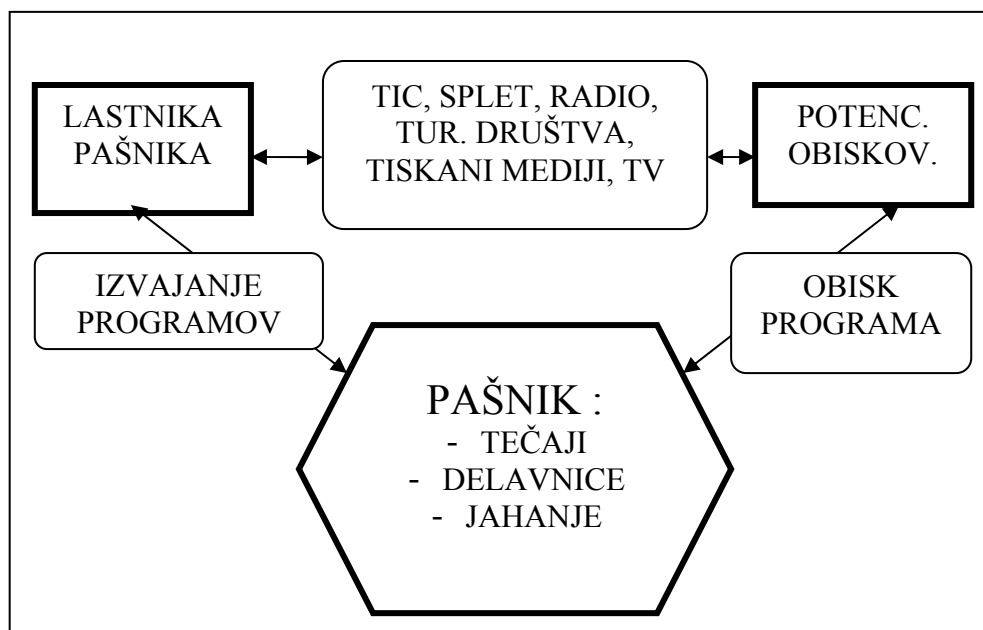
Glede na naravo storitev, ki so v programu izvajanja dopolnilnih dejavnosti, je bolje govoriti o tehnologiji, ki se nanaša na ureditev prostorov, kjer bodo te dejavnosti potekale. Predstavljena sta tudi poslovna procesa obiskov iz šol in izvajanja ostalih dopolnilnih dejavnosti.

Sigurno je najpomembnejša koča, kjer bodo potekale delavnice, tečaji, služila bo kot zbirna točka za vodene skupine, z recepcijo za prenočitvene goste, pisarno, imela pa bo tudi prostor s skupnimi ležišči, shrambo, kuhinjo in sanitarije za potrebe kolonij.

Notranja ureditev koče obsega opremo za pisarniške storitve, oprema kuhinje, delovnega prostora s pečjo za peko glinenih izdelkov, sanitarij, shrambe in skupnih ležišč. Jedilnica bo postavljena na prostem kot pokrita terasa. Predvsem pa bomo namenil pozornost izgledu koče, ki se mora vključiti v tamkajšnji arhitekturni prostor z vsemi značilnostmi kraške hiše.

Slika 5: Poslovni proces za obiske iz šol

Slika 6: Poslovni proces izvajanja ostalih storitev na pašniku

Preglednica 13: Potrebna oprema in predvidena nabavna cena

Stroj, naprava, naziv naprave ali stroja	Kom.	Predvidena nabavna cena (€)
Pisarniška oprema	/	1.000,00
Štedilnik	1	700,00
Omare	4	2.000,00
Peč za peko gline	1	3.000,00
Hladilnik	1	1.000,00
Sanitarna oprema	/	1.500,00
Skupna ležišča	15	3.000,00
Oprema za pašnike	/	4.000,00
Postavitev umetne kali	1	800,00
Prostor za zateko živali	1	2.400,00
Nakup živali (oslov in konjev)	40 + 5	23.500,00
Transportno sredstvo – kombi	1	4.000,00
Koča	1	38.000,00
Ureditev učne poti	1	550,00
Pastirske hiške z notranjo opremo	10	12.000,00
Električni agregat 7 kVA	1	1.500,00
SKUPAJ		98.950,00

4.9 BILANCE

Pašna posest je velikosti 100 ha. Površina dejanske rabe zemljišč pa znaša 30 ha, kar pomeni, da je trenutno očiščenih in ograjenih le toliko parcel. Ostala zemljišča bomo ograjevali skladno s povečevanjem črede, tako da bo obremenitev, ki znaša 0,25 GVŽ/ha ostajala enaka. Kmetijsko gospodarstvo obsega še pribl. 25 ha gozdov, katerih nima smisla vključevati v pašne površine, ker so gozdni pašniki izvzeti iz površin za katere se prejema okoljska plačila.

4.9.1 Bilanca organskih gnojil

Vsa kmetijska zemljišča, ki se jih uporablja, so pašne površine in se gnojijo izključno s pašo živali. Te pri številu 7,5 GVŽ in obremenitvi 0,25 GVŽ/ha predstavljajo edini vir gnojenja čez celo leto. Pri tem se izloči 50 kg/ha dušika, od katerega deluje na površino pašnika kar ena četrtna. Na ta način se skuša ohraniti tudi zelo raznoliko diverziteto rastlinstva, ki bi ga z močnejšim gnojenjem izpodrinile druge vrste. Zaradi tega je tudi obremenitev tako majhna, saj paša tu ne predstavlja največjega možnega izkoriščanja teh površin, ampak le trajnostni način ohranjanja kraške kulturne krajine z vsem bogastvom suhih travnišč.

4.9.2 Bilanca krme za živino

Mrva sušena na tleh, balirana, na primorsko-kraških tleh vsebuje:

0,11 kg ŠE/kg zelinja

85 odstotkov suhe snovi

posamezna bala pa tehta povprečno 25 kg

Ker se poslužujemo celoletne paše v ogradah, potrebujemo dodatno krmo le v primerih nezadostne količine paše, to je predvsem pozimi ko zapade sneg in v sušnih poletnih dneh. Sami se ne ukvarjamo s košnjo, saj so zemljišča, ki so kategorizirana kot travniki že precej zaraščena, veliko jih je v nagibu. Značilnost takih zemljišč v zaraščanju je ta, da konji in drobnica lahko popasejo visoke šopaste trave tudi okoli in pod grmovjem, zeli na jasah in oberejo listje grmovja. Ta krma je veliko bolj zdrava od nadomestkov. Dodatno krmo, ki predstavlja strošek, se kupuje pri okoliških kmetih in znancih. Po izračunih bomo morali dokupiti približno 1800 bal sena po ceni 1.5 € za balo.

4.9.3 Delovne moči

Na kmetijskem gospodarstvu trenutno izvaja dela samo gospodar. Glede na načrtovanje razvoja bo nujno potrebno povečati obseg delovne sile, saj sam vsega ne bo zmogel. Po končanem študiju, se mu bo pridružila partnerica, ki bo prevzela predvsem delo z gosti in uporabniki dopolnilnih dejavnosti. Za časa poletnih kolonij bomo najeli učiteljico pedagoške smeri, kar spet pomeni strošek.

- Nosilec kmetijske dejavnosti, leto rojstva 1977, študent agronomije, status kmeta – glavna dejavnost, zaposlen preko podjemne pogodbe na Geodetskem zavodu kot kontrolor na kraju samem, za prejemnike subvencij iz kmetijskih dejavnosti.
- Izvenzakonska partnerica, leto rojstva 1981, turistični tehnik, se šola za diplomiranega turističnega vodnika, dela preko študentskega servisa v nekmetski dejavnosti.

Preglednica 14: Pregled razpoložljive delovne sile na kmetiji

Odnos do nosilca dejavnosti	Nosilec dejavnosti	Partnerka	Najeta sila	SKUPAJ
Obseg dela z investicijo (ur letno)	1.800	1.080	200	3.080
PDM	1	0,6	0,11	1,71

4.10 FINANČNI NAČRT IZVEDBE INVESTICIJE

Z izvajanjem del, ki so v investicijskem planu, bomo pričeli aprila 2009. Celotna investicija in izvedba del se ne bo izvedla naenkrat, ampak postopoma in bo razdeljena na več faz, ki bodo potekale skozi več let. Najprej bomo postavili objekt, ki bo služil kozam kot zatočišče pred slabimi vremenskimi razmerami. V istem letu bomo uredili učno pot za potrebe ekskurzij in umetno kal za napajanje živali. V naslednjem letu bomo dokupili opremo za potrebe paše in pričeli z gradnjo koče za potrebe turističnih aktivnosti. Po oceni naj bi zaključili z gradnjo spomladi leta 2012, ko načrtujemo prihod prvih otrok v kolonijo.

Konec leta 2011 bomo kupili konje in osle, ki jih bomo tržili za potrebe jahanja. S pričetkom naslednjega leta bomo tem živalim postavili zatočišče, naslednja investicija pa bo nakup notranje opreme za kočjo in transportnega sredstva za prevoz turistov oziroma otrok, ki se bodo udeležili kolonij. Zadnja faza vključuje postavitev pastirskih hišk za prenočevanje.

Preglednica 15: Terminski plan investicijskih vlaganj 2009 - 2013

Investicija (po opredeljenih namenih)	Strošek invest. (€)	Plan po mesecih in letih
Gradbena dela:	38.000,00	april 2010 - maj 2012
- Koča		
- prostor za koze	1.500,00	april 2009
- prostor za konje	2.400,00	maj 2012
- umetna kal	800,00	september 2009
- pastirske hiške	12.000,00	februar 2013
Nabava opreme za pašnike	4.000,00	marec 2010– september 2011
Nakup živali	23.500,00	december 2011
Najem zemljišč (5 x 2.000,00)	10.000,00	desetletno plačevanje
Nakup notranje opreme za kočjo	12.200,00	maj 2012
Nakup transportnega sredstva za turizem	4.000,00	junij 2012
Ureditev učne poti	550,00	september 2009
SKUPAJ	108.950,00	

4.10.1 Viri financiranja

Kmetijsko gospodarstvo trenutno ni zadolženo, ker nismo najeli nobenih kreditov. Prav tako jih ne nameravamo v prihodnje. Financiranje bo potekalo iz lastnih finančnih sredstev, kamor sodijo tudi vsa sredstva pridobljena iz Programa za razvoj podeželja – Ekološko kmetovanje in iz tekoče proizvodnje. Finančno gledano, naj bi se investicija povrnila v petih letih poslovanja. Tukaj naj povem še, da je obtežba pašnika, ki trenutno znaša 0,25 GVŽ/ha premajhna za sedanje razmere, ki so v veljavi, potekajo pa pogajanja z ministrom za kmetijstvo glede zmanjšanja obtežitve za kraške pašne razmere, ker je obtežitev 0,5 GVŽ/ha prevelika in prihaja do prepopasenosti zemljišč. Nov zakon naj bi stopil v veljavo leta 2010.

Preglednica 16: Finančna konstrukcija celotne investicije

Dinamika vlaganj po letih	2009 --- 2013	2009	2010	2011	2012	2013
Celotna vrednost investicije v €	108.950	4.850	44.000	25.500	20.600	14.000
Sredstva, ki jih zagotavlja investitor:						
- lastna finančna sredstva		20.000	20.000			
- sredstva iz PRP-subvencije			16.170	26.740	39.690	52.640
- sredstva iz tekoče proizvod.		4.300	7.755	9.100	15.950	21.400
SKUPNA POTR. SREDSTVA		19.450	-625	9.715	44.755	102.095

4.11 FINANČNA ANALIZA

4.11.1 Bilanca stanja po zaključeni investiciji

Preglednica 17: Bilanca stanja po zaključeni investiciji

SREDSTVA		OBVEZNOSTI DO VIROV SREDSTEV	
Stalna sredstva	€	Dolgoročne obveznosti:	€
Neopredmetena dolgoročna sredstva:		- najeti krediti in posojila	0
- patenti, licence, kvote, blagovne znamke	0	Kratkoročne obveznosti	
Opredmetena osnovna sredstva:		- najeti krediti in posojila	0
- zemljišča	0	Obveznosti do dobaviteljev	0
- zgradbe	0	Lastni kapital	116.298
- stroji in oprema	1.348		
- večletni nasadi	0		
- osnovna čreda	6.000		
- investicije	108.950		
Dolgoročne finančne naložbe:			
- delnice in deleži	0		
- dana posojila, depoziti	0		
Gibliva sredstva			
Zaloge:			
- zaloge materialov	0		
- zaloge pridelkov	0		
- nedokončana proizvodnja	0		
Terjatve do kupcev	0		
Denarna sredstva	0		
SKUPAJ	116.298	SKUPAJ	116.298
Zadolženost kmetije: 0,0%			

Bilanca stanja nam pokaže stanje lastnih sredstev v višini 116.298 €.

4.11.2 Bilanca uspeha

Preglednica 18: Bilanca uspeha

LETO	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
a. Letno pokritje	4.300	7.755	9.100	15.950	21.400	21.400	21.400
-osnovna dejavnost	3.250	5.655	6.500	6.500	9.750	9.750	9.750
-dopolnilna dejavnost	1.050	2.100	2.600	9.450	11.650	11.650	11.650
b. Ostali prihodki- subv.		16.170	26.740	39.690	52.640	52.640	52.640
c. Amortizacija	8.149,6	11.676,1	11.862,1	11.862	11.862	11.862	11.862
d. Strošek dela	26.000	26.000	26.000	26.000	26.000	26.000	26.000
e. Stroški obresti	0	0	0	0	0	0	0
f. Splošni stroški	2.000	2.300	2.800	3.100	3.500	3.500	3.500
g. Ostali odhodki-najem	360	2.880	2.880	4.300	4.300	5.500	5.500
Bruto dobiček ali izguba (a+b-c-d-e-f-g)	-32.210	-18.931	-7.702	10.378	28.378	27.178	27.178

se nadaljuje

nadaljevanje

LETO	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Bruto dohodek (d+ dobiček/izguba)	-6.210	7.069	18.298	36.378	54.378	53.178	53.178
Davek od dobička	0	0	0	2.594,5	7.094,5	6.794,5	6.794,5
Neto dobiček	0	0	0	7.783,5	21.283,5	20.383,5	20.383,5
LETO	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
a. Letno pokritje	21.400	21.400	21.400	21.400	21.400	21.400	21.400
-osnovna dejavnost	9.750	9.750	9.750	9.750	9.750	9.750	9.750
-dopolnilna dejavnost	11.650	11.650	11.650	11.650	11.650	11.650	11.650
b. Ostali prihodki- subv.	52.640	52.640	52.640	52.640	52.640	52.640	52.640
c. Amortizacija	11.862	11.862	11.862	11.862	11.862	11.862	11.862
d. Strošek dela	26.000	26.000	26.000	26.000	26.000	26.000	26.000
e. Stroški obresti	0	0	0	0	0	0	0
f. Splošni stroški	3.500	3.500	3.500	3.500	3.500	3.500	3.500
g. Ostali odhodki	5.500	5.500	5.500	5.500	5.500	5.500	5.500
Bruto dobiček ali izguba (a+b-c-d-e-f-g)	27.178	27.178	27.178	27.178	27.178	27.178	27.178
Bruto dohodek (d+ dobiček/izguba)	53.178	53.178	53.178	53.178	53.178	53.178	53.178
Davek od dobička	6.794,5	6.794,5	6.794,5	6.794,5	6.794,5	6.794,5	6.794,5
Neto dobiček	20.383,5	20.383,5	20.383,5	20.383,5	20.383,5	20.383,5	20.383,5

Bilanca uspeha je v prvih treh letih negativna, kar pripisujemo majhni proizvodnji, oziroma velikemu vložku, glede na začetno stopnjo proizvodnje. V četrtem letu beležimo prvi pozitiven poslovni izid v vrednosti 7.780 €. Peto leto beležimo dobiček 21.280 €, ki pa že naslednje leto upade zaradi obnove črede. Po letu 2014 naj bi se proizvodnja ustalila in stabilizirala, ob predpostavki, da se cene proizvodov ne bodo zmanjševale in da prodamo vse proizvode, lahko računamo na uspešno poslovanje.

4.11.3 Dinamične ocene

Preglednica 19: Finančni tok

LETO	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
PRITOKI							
a. Letno pokritje	4.300	7.755	9.100	15.950	21.400	21.400	21.400
b. Ostali prihodki- subven.		16.170	26.740	39.690	52.640	52.640	52.640
c. Viri financiranja naložbe							
- lastna denarna sredstva	20.000	20.000	0	0	0	0	0
- nepovratna sredstva	0	0	0	0	0	0	0
- najeti krediti	0	0	0	0	0	0	0
d. Ostanek vrednosti naložbe	0	0	0	0	0	0	0
ODTOKI							
e. Investicijska vlaganja	4.850	44.000	25.500	20.600	16.700	0	0
f. Stroški dela	26.000	26.000	26.000	26.000	26.000	26.000	26.000
g. Splošni stroški	2.000	2.300	2.800	3.100	3.500	3.500	3.500
h. Davki in prispevki	0	0	0	2.594	7.094	6.794	6.794
i. Ostali odhodki- najem	360	2.880	2.880	4.300	4.300	5.500	5.500
j. Obveznosti do virov financir. odplačilo glavnice	0	0	0	0	0	0	0

se nadaljuje

nadaljevanje

LETO	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Finančni tok kmetije (a+b+c+d-e-f-g-h-i-j)	-8.910	-31.255	-21.340	-954	16.445	32.245	32.245
Ekonomski tok investicije (a + b + d -e -f -g -h - i)	-8.910	-31.255	-21.340	-954	16.445	32.245	32.245
Ekonomski tok investicije kumulativno	-8.910	-40.165	-61.505	-62.459	-46.014	-13.769	18.476
LETO	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
PRITOKI							
a. Letno pokritje	21.400	21.400	21.400	21.400	21.400	21.400	21.400
b. Ostali prihodki- subven.	52.640	52.640	52.640	52.640	52.640	52.640	52.640
c. Viri financiranja naložbe							
- lastna denarna sredstva	0	0	0	0	0	0	0
- nepovratna sredstva	0	0	0	0	0	0	0
- najeti krediti	0	0	0	0	0	0	0
d. Ostanek vrednosti naložbe	0	0	0	0	0	0	0
ODTOKI							
e. Investicijska vlaganja	0	0	0	0	0	0	0
f. Stroški dela	26.000	26.000	26.000	26.000	26.000	26.000	26.000
g. Splošni stroški	3.500	3.500	3.500	3.500	3.500	3.500	3.500
h. Davki in prispevki	6.794	6.794	6.794	6.794	6.794	6.794	6.794
i. Ostali odhodki- najem	5.500	5.500	5.500	5.500	5.500	5.500	5.500
j. Obveznosti do virov financir. odplačilo glavnice + obresti +stroški kredita)	0	0	0	0	0	0	0
Finančni tok kmetije (a+b+c+d-e-f-g-h-i-j)	32.245	32.245	32.245	32.245	32.245	32.245	32.245
Ekonomski tok investicije (a + b + d -e -f -g -h - i)	32.245	32.245	32.245	32.245	32.245	32.245	32.245
Ekonomski tok investicije kumulativno	50.721	82.966	115.211	147.456	179.701	211.946	244.191

Neto sedanja vrednost pri diskontni stopnji 5% = **136.408,72 €**

Interna stopnja donosnosti = **27%**

Finančni tok je prva štiri leta negativen, kar je tudi pričakovati glede na obseg proizvodnje in potrebna investicijska vlaganja za zagon samega pašnika in dopolnilnih dejavnosti. V ta finančni tok seveda niso všteta finančna sredstva, ki izvirajo iz nekmetijske dejavnosti. Gospodar je zaposlen kot kontrolor na kraju samem, za prejemnike subvencij iz kmetijskih dejavnosti. Iz tega naslova in s pomočjo partnerice, ter njunih staršev menimo, da bo realna slika finančnega toka drugačna.

Ekonomski tok je kumulativno negativen prvih šest let. Tak aspekt se kaže predvsem zaradi stroška dela, katerega nimamo namena izplačevati, ker se bomo, dokler ne dosežemo pozitivnega bilančnega stanja, preživljali le s sredstvi iz nekmetijske dejavnosti.

V primeru, da se predvidevanja glede same proizvodnje in z njo povezanih donosov ne uresničijo, bomo investicijska vlaganja raztegnili na daljše časovno obdobje. Pri tem bomo dali prednost tistim dejavnostim, ki bodo kazale kot najobetavnejše.

5 SKLEPI

Kmetijsko gospodarstvo se nahaja na jugo-zahodnem delu Krasa, s pretežno pašnimi zemljišči, ki so trenutno v zaraščanju in je deklarirano kot območje s posebnimi omejitvami. Celotno področje spada tudi v območja Natura 2000.

Kot najprimernejša oblika kmetovanja, se ponuja celoletna paša teh površin, ker na tem območju tudi v zimskem času le redko beležijo snežne padavine, saj so zime zelo mile zaradi bližine morja. Najprimernejša izbira živali so koze, ki odlično izkoriščajo tudi grmovno zarast, s tem pa opravijo delo čistilk, ter seveda zemljišče pognojijo. Dobri aspekti paše se kažejo tudi v prenehanju zaraščanja teh območij, v večanju ptičje biodiverzitete, sama ekološka vzreja pa je tudi živalim najprimernejša, saj jih ohranja zdrave in vitalne. V pašno posest so potrebna velika vlaganja, predvsem v gradbena dela in sicer v postavitev koč za potrebe turizma. S paletto storitev kot so vodeni izleti po učnih poteh, razne tematske delavnice in tečaji, sprejemanje otrok v kolonije, ježa živali, kasneje tudi prenočevanje na pašniku, pa bomo zapolnili vrzel v turistični ponudbi okoliških krajev in s tem odlično pripomogli k boljšemu izkoristku delovne moči in časa.

Dejstvo je, da je v okoliških krajih že razvit trg s podobno ponudbo storitev. Ni pa moč zaznati take ponudbe, na enem mestu in za vse generacije. To bo naša prednost. Tudi promoviranje nam ne bi smelo povzročati težav, saj imajo tu turistično informacijske centre, v bližnji Novi Gorici pa še info točke in druge oblike promoviranja, kot so radio, lokalna televizija, ter na spletu.

Finančni načrt izvedbe investicij je prilagojen zmogljivostim delovne sile in finančnim pogojem, zato je kot tak tudi realen. Od leta 2009, ko bomo začeli s postavitvijo objektov za živali, so dela enakomerno porazdeljena do leta 2013, ko se izteče zadnja faza s postavitvijo pastirskih hišk.

Bilanca uspeha je prva tri leta negativna, vendar imamo tudi dodaten vir dohodka iz nekmetske dejavnosti, ki nam bo v tem obdobju pomagal pri finančnih težavah. Leta 2012 beležimo prvi dobiček v vrednosti 7.780 €, ki v naslednjih dveh letih naraste na 20.380 €. Po letu 2014 naj bi se proizvodnja ustalila in stabilizirala in takrat začnemo dosegati dobiček, ki ga bomo načeloma dosegali v vseh naslednjih letih. Ob predpostavki seveda, da se cene proizvodov ne bodo zmanjševale in da prodamo vse proizvode.

Finančni tok je negativen prva štiri leta poslovanja. V tem obdobju se kumulativno nabere za kar 62.450 € primanjkljaja. V naslednjih treh letih ustvarimo 80.000 € dobička, tako da od leta 2015 poslujemo likvidno. Največji problem nam predstavlja strošek dela, za katerega nimamo kritja. Likvidnost bomo reševali s financiranjem iz nekmetske dejavnosti.

Skladno z večanjem števila živali bomo povečevali tudi velikost pašnih površin. Na Krasu tla ne vzdržijo večjih obremenitev, in lahko pride do prevelike popasenosti zemljišč, kar vodi v erozijo že tako plitvih tal in izginjanje pestrosti suhih kraških travnišč. Tega seveda ne bomo, zato se bomo potrudili, da bodo to bogastvo lahko občudovali tudi rodovi za nami.

6 POVZETEK

Za raziskavo smo se odločili, ker imamo tudi sami namen, ukvarjati se s pašno rejo domačih živali na Krasu. Zagovarjamo stališče, da je potrebno kmetijstvo spraviti na določeno raven, ki bo trajnostna, okolju prijazna, ter bo poudarjala značilnosti slovenskega podeželja. Zato smo si zamislili ekološki pašnik, ki bi se preskrboval predvsem s turistično ponudbo, v sklopu dopolnilne dejavnosti, z možnostjo obiska in sodelovanja pri različnih aktivnostih. S tem načinom uvajanja eko-turizma želimo delovati edukativno, saj je naš namen tudi ta, da se širši javnosti približa kmečko okolje, ki naj tako tudi ostane.

V nalogi smo podali osnovne podatke o območju in vlagatelju, opisali investicije, ki so potrebne za zagon take dejavnosti, proizvodne vire, naredili smo analizo trga, ter SWOT analizo, načrtovali proizvodnjo in tehnologijo. Izračuni so narejeni za bilance, finančni načrt izvedbe in finančno analizo, iz katere smo dobili neto sedanjo vrednost in interno stopnjo donosnosti. Poslovni načrt je narejen za kmetijsko gospodarstvo. V njem so predstavljene možnosti za vključitev dopolnilne dejavnosti kot alternativnega vira dohodkov in izboljšanja rabe proizvodnih zmogljivosti ter delovne sile družinskih članov. S poslovnim načrtom imamo namen kandidirati na razpisih, za pridobitev nepovratnih sredstev, ki bodo služili za pokritje stroškov nastalih pri investicijah v to panogo.

Za zagon dopolnilnih dejavnosti so potrebna investicijska vlaganja v višini 108.950 €. Celotna investicija se ne bo izvedla naenkrat, ampak postopoma in bo razdeljena na več faz, ki bodo potekale več let.

Kmetijsko gospodarstvo trenutno ni zadolženo, prav tako pa ne nameravamo najemati kreditov v prihodnje. Financiranje bo potekalo iz lastnih finančnih sredstev, kamor sodijo tudi sredstva pridobljena od ukrepov kmetijske politike in iz tekoče proizvodnje, ki jih bomo reinvestirali. Finančno gledano, naj bi se investicija povrnila v petih letih poslovanja.

Bilanca uspeha je v prvih treh letih negativna, kar pripisujemo majhni proizvodnji, oziroma velikemu vložku, glede na začetno stopnjo proizvodnje. V četrtem letu beležimo prvi pozitiven poslovni izid v vrednosti 7.780 €, ki v naslednjih dveh letih naraste na 20.380 €. Po letu 2014 naj bi se proizvodnja ustalila in stabilizirala in takrat začnemo dosegati dobiček, ki ga bomo načeloma dosegali v vseh naslednjih letih.

Finančni tok je negativen prva štiri leta poslovanja. Največji problem nam predstavlja strošek dela, za katerega nimamo kritja, vendar imamo tudi dodaten vir dohodka iz nekmetijske dejavnosti, ki nam bo v tem obdobju pomagal pri finančnih težavah. Leta 2013 je finančni tok pozitiven, leta 2014 in naprej pa poslovni izid doseže 32.250 €.

Ekonomski tok je prav tako kot finančni negativen prva štiri leta poslovanja, vendar nam omogoča oceniti investicijo s pomočjo interne stopnje donosnosti, ki je 27 odstotna in s pomočjo neto sedanje vrednosti, ki pri 5 odstotni diskontni stopnji znaša 136.408,72 €. To nam pokaže, da so naše poslovne odločitve, kar zadeva investicije smotrne in upravičene.

7 VIRI

- Cunder T. 1998. Kmetijstvo in ohranjanje poseljenosti v Sloveniji. V: Kmetijstvo in okolje: zbornik posveta, Bled, 12.–13.3. 1998. Ljubljana, Kmetijski inštitut: 37–47
- Gašprik D. 2004. Struktura in pomen spremljanja stroškov turistične dejavnosti na kmetiji. Kmečki glas: 157 str.
- Glas M. 1993. Kako pripraviti dober poslovni načrt? V: Razvijanje podjetniških idej, Bohinjsko jezero. Piran, GEA College: 43 str.
- Godnič T. 2007. Vodnik turistične ponudbe Krasa. Spodnji Kras. Pliskovica – Mladinski hotel: 180 str.
- ITR – inštitut za trajnostni razvoj.
http://www.itr.si/eko-portal/ekokmetijstvo_je (maj, 2008)
- Jerič D. 2001. Katalog kalkulacij za načrtovanje gospodarjenja na slovenskih kmetijah. Slovenj Gradec, Kmetijska založba: 169 str.
- Katalog pašne opreme in solarnih sistemov. 2002. Dravograd, Elektro Pečovnik: zloženska
- Katalog za načrtovanje gospodarjenja na kmetijah v Sloveniji. 2001. Ljubljana, Kmetijska svetovalna služba Slovenije: 254 str.
- Kavčič S., Pajntar N., Suban I., Udovč A. 2004. Navodila za izdelavo poslovnega načrta za kandidiranje na nepovratna sredstva. Ljubljana, MKGP RS: 23 str.
- Kulovec M. 2002. Dopolnilne dejavnosti na kmetiji. Ljubljana, ČZD Kmečki glas: 175 str.
- "Metode za popis živali in rastlin na območju kraškega pašnika". Ljubljana, Društvo za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije (Osebni vir, jernej.figelj@gmail.com, maj 2008)
- Navodilo za izdelavo poslovnega načrta za ukrep 121. Posodabljanje kmetijskih gospodarstev: Programa razvoja podeželja 2007 - 2013. 2007. Ljubljana, Evropski kmetijski sklad za razvoj podeželja: 44 str.
- Potočnik I. 2002. Geografski vidik dopolnilnih dejavnosti na slovenskih kmetijah. Sodobno kmetijstvo, 35, 2: 82-90
- Pravilnik o ekološki pridelavi in predelavi kmetijskih pridelkov oziroma živil. Ur.l. RS št.31-1909/01
- Pravilnik o spremembah in dopolnitvah pravilnika o ekološki pridelavi in predelavi kmetijskih pridelkov oziroma živil. Ur.l. RS št.52-2478/03

Pravilnik o usposobljenosti za opravljanje dopolnilnih dejavnosti na kmetiji. Ur.l. RS št.17-700/04

Pravilnik o vsebini vloge za izdajo dovoljenja za opravljanje dopolnilne dejavnosti na kmetiji. Ur.l. RS št.71-3816/01

Prodajni katalog Gallagher – sistemi elektroograj. 2008. Ljubljana, Gallagher: zloženka

Program pobude Skupnosti INTERREG IIIA Slovenija – Italija 2000-2006. Storijsko-zgodovinske poti med Krasom in Sočo. 2006. Štanjel, Služba Vlade Republike Slovenije za lokalno samoupravo in regionalno politiko: 75 str.

Program razvoja podeželja RS za obdobje 2007 – 2013. 2007. Ljubljana, Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano: 322 str.

Turistična zveza Slovenije. Mednarodno leto ekoturizma in slovenski turizem. 2002 (21. junij 2002).
http://www.itr.si/eko-portal/ekokmetijstvo_je/mapa/osnovna_nacela (maj 2008)

Vidic L., Zirnstein E., Ruzzier M., Antončič B. 2008. Priročnik za pripravo poslovnega načrta. Piran: 103 str.

Vidrih T. 2005. Pašnik, najboljše za živali, zemljo in ljudi: Kmetovalčev priročnik. Slovenj Gradec, Kmetijska založba: 172 str.

ZAHVALA

Za nasvete in pomoč pri izdelavi naloge, se zahvaljujem mentorju doc. dr. Andreju Udovču in prof. dr. Antonu Vidrihu.

Zahvala gre tudi vsem profesorjem študija agronomije, ki so vsak na svoj način doprinesli k moji izobrazbi in življenjski izkušnji.

Posebno zahvalo sem namenil mojim staršem, moji partnerici in nekaterim prijateljem, saj so mi stali ob strani v vseh situacijah, me podpirali in verjeli vame. Hvala vam!

Priloga A

Kalkulacija za koze – prireja mesa

Kmetijska svetovalna služba Slovenije: Katalog za načrtovanje gospodarjenja na kmetijah v Sloveniji, 2001

KOZE, prireja mleka (sirjenje)

50 l mleka spi je en kozlič, 12 l mleka za 1 kg sira, plodnost 1,5 kozličev na leto, prodaja kozličev pri teži 15 kg, uporabnost kože 5 let

Mlečnost (l/kozo, leto)		250	350	450	550	650
Proizvodnja sira (kg/kozo, leto)		20,8	29,2	37,5	45,8	54,2
Sir	2.000 SIT/kg	41.667	58.333	75.000	91.667	108.333
Kozlič	15 kg 600 SIT/kg	13.500	13.500	13.500	13.500	13.500
Izločena koza	10 kg 180 SIT/kg	1.800	1.800	1.800	1.800	1.800
Izločeni kozel	2 kg 180 SIT/kg	360	360	360	360	360
Intervencije		2.720	2.720	2.720	2.720	2.720
PRIHODEK na kozo pri ceni sira	2.000 SIT/kg	60.047	76.713	93.380	110.047	126.713
Obnova trpa		1.800	1.800	1.800	1.800	1.800
Mleko za kozlič	75 l	12.500	12.500	12.500	12.500	12.500
Krmna mešanica s 16% SB (1)	49 SIT/kg	4.410	4.851	5.243	5.488	5.929
Krmna mešanica z 12% SB (1)	48 SIT/kg	3.120	4.080	6.000	7.440	8.880
Mineralno vit. mešanica (1)	160 SIT/kg	1.296	1.344	1.424	1.488	1.536
Spremenljivi stroški doma pridelane krme (2)		4.257	4.257	4.257	4.257	4.257
Stroški kozla		1.143	1.143	1.143	1.143	1.143
Stroški sirjenja in prodaje		2.552	4.010	5.469	6.927	8.385
Drugi materialni stroški		932	1.020	1.135	1.231	1.333
Veterinarske storitve in zdravila		1.201	1.534	1.868	2.201	2.534
Izgube	7 %	2.450	2.450	2.450	2.450	2.450
Strošek financiranja		360	436	534	618	705
SPREMENLJIVI STROŠKI		36.021	39.425	43.822	47.543	51.453
POKRITJE na kozo pri ceni sira	2.000 SIT/kg	24.026	37.289	49.558	62.504	75.261
Pokritje pri ceni sira	1.800 SIT/kg	21.109	32.705	43.308	54.587	65.677
Pokritje pri ceni sira	2.200 SIT/kg	26.943	41.872	55.808	70.421	84.844
Vstopni DDV		2.263	2.699	3.216	3.678	4.156

1) Kupljena krma

krmna mešanica s 16% SB

krmna mešanica z 12% SB

mineralno vitaminska mešanica

	kg				
90	99	107	112	121	
65	85	125	155	185	
8,1	8,4	8,9	9,3	9,6	

Priloga B

NAJEMNA POGODBA

Sklenjena med:

Najemodajalcem....., roj.....,

stanujoč.....in najemnikom ROBERT

LEMUT, roj. 01. 02. 1977, stanujoč Dolga poljana 2 e, 5271 Vipava.

1. člen

Pogodbeni stranki ugotavljata, da je predmet pogodbe najem zemljišča za pašo drobnice in konjev.

2. člen

Najemnina za hektar zemljišča znaša.....€ na leto. Najemnik se zavezuje, da bo plačeval najemnino v roku, katerega določita stranki in to je
.....

3. člen

Pogodba se sklene za naslednje parcele:

ŠT.	Parcelna številka	Vložna številka	Površina
1			
2			
3			
4			
5			
6			
7			
8			
9			

4. člen

Najemnik se zaveže, da bo uporabljal zemljišče izključno za pašo, ter morebitne sprehode v sklopu turistično vodenih skupin.

5. člen

Najemnik se zaveže, da zemljišča ne bo dajal v najem drugim osebam, ter ga po izteku pogodbe predal v takšnem stanju, kot je bilo na začetku.

6. člen

Ta pogodba se sklene za obdobje let. Pogodbene stranke se dogovorijo, da se začetek uporabe zemljišča izvrši 2008. Najemnik mora v primeru odstopa od pogodbe obvestiti najemodajalca

pred izvršitvijo. Najemodajalec lahko odpove pogodbo iz naslednjih razlogov:

- če najemnik ne plačuje najemnine, kot je dogovorjeno v pogodbi
- če uporablja zemljišče za druge namene, kot je to dogovorjeno v pogodbi.

7. člen

Morebitne spore po tej pogodbi, bodo pogodbene stranke reševale sporazumno. V nasprotnem primeru je pristojno Sodišče v Kopru.

8. člen

Pogodba je sestavljena v enakih izvodih, od katerih vsaka pogodbeni stranka prejme en izvod.

V, 2008

Najemodajalec:

Najemnik:

Robert Lemut

Priloga C

Vhodni podatki poslovnega načrta za izračun finančnega toka, bilance stanja in bilance uspeha.

STROJI IN OPREMA	knjižna vrednost po investiciji	obračun amortizacije			
		2009	2010	2011	2012
Skupaj:	1348	85.5	85.5	85.5	85.5
Električni pastir-akumulatorski	525	37.5	37.5	37.5	37.5
Elektromreža visoka 106 cm	673	48	48	48	48
Motorna žaga POULANER	150	0	0	0	0

obračun amortizacije

2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
85.5	85.5	85.5	85.5	85.5	85.5	85.5	85.5	85.5	85.5	0
37.5	37.5	37.5	37.5	37.5	37.5	37.5	37.5	37.5	37.5	0
48	48	48	48	48	48	48	48	48	48	0
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

OSNOVNA ČREDA	knjižna vrednost po investiciji	obračun amortizacije							
		2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	
skupaj	6.000	425	1014	1200	1200	1200	1200	1200	
koze – osnovna čreda	6.000	425	1014	1200	1200	1200	1200	1200	

obračun amortizacije

2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
1200	1200	1200	1200	1200	1200	1200	1200
1200	1200	1200	1200	1200	1200	1200	1200

INVESTICIJE – dinamika vlaganj	vrednost	2009	2010	2011	2012	2013
skupaj:	111.650	4.850	44.000	25.500	20.600	16.700
Nabava opreme za pašnike	4.000	0	4.000	0	0	0
Nakup živali	23.500	0	0	23.500	0	0
Najem zemljišč (5 x 2.000,00)	10.000	2.000	2.000	2.000	2.000	2.000
Nakup notranje opreme za kočo	12.200	0	0	0	12.200	0
Nakup transportnega sredstva za turizem	4.000	0	0	0	4.000	0
Nakup mehanizacije	2.700	0	0	0	0	2.700
Ureditev učne poti	550	550	0	0	0	0
Gradbena dela (koča, pastirske hiške, prostor za koze, konje, umetna kal)	54.700	2.300	38.000	0	2.400	12.000

INVESTICIJE – dinamika vlaganj	vrednost	2009	2010	2011	2012	2013
skupaj:	108.950	7.639,1	10.576,6	10.576,6	10.576,6	10.576,6
Nabava opreme za pašnike	4.000	266,6	266,6	266,6	266,6	266,6
Nakup živali	23.500	1762,5	4.700	4.700	4.700	4.700
Najem zemljišč	10.000	666,66	666,66	666,66	666,66	666,66
Nakup notranje opreme za kočo	12.200	813,33	813,33	813,33	813,33	813,33
Nakup transportnega sredstva za turizem	4.000	266,6	266,6	266,6	266,6	266,6
Ureditev učne poti	550	36,66	36,66	36,66	36,66	36,66
Gradbena dela (koča, pastirske hiše, prostor za koze, konje, umetna kal)	54.700	3.646,7	3.646,7	3.646,7	3.646,7	3.646,7

[illegible]

VIRI FINANCIRANJA	
INVESTICIJE (brez financiranja iz pokritja)	2010
lastna denarna sredstva	40.000
skupaj	40.000

LETNO POKRITJE	2009- brez inv.	2009	2010	2011	2012	2013
pokritje	4.300	4.300	7.755	9.100	15.950	21.400
prihodki – skupaj	4.300	4.300	23.925	35.840	55.640	74.040

[illegible]

po investiciji - 4.200 €

[illegible]

2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
24.000	24.000	24.000	24.000	24.000	24.000	24.000
2.000	2.000	2.000	2.000	2.000	2.000	2.000
26.000	26.000	26.000	26.000	26.000	26.000	26.000

SPLOŠNI STROŠKI	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
splošni stroški – skupaj	2.000	2.300	2.800	3.100	3.500	3.500	3.500	3.500

2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
3.500	3.500	3.500	3.500	3.500	3.500	3.500

DAVKI IN PRISPEVKI	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
katastrski dohodek				2.594	7.094	6.794	6.794	6.794

2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
6.794	6.794	6.794	6.794	6.794	6.794	6.794

OSTALI ODHODKI – Finančni tok

Najemnine (na leto) skupaj – 5.500 €

OSTALI PODATKI ZA BILANCO STANJA

Neopredmetena dolgoročna sredstva:

- patenti, licence, kvote, blagovne znamke 0

Dolgoročne finančne naložbe:

- delnice in deleži 0

- dana posojila, depoziti 0

Terjatve do kupcev 0

Denarna sredstva 40.000

Obveznosti do dobaviteljev 0